PĒTĪJUMS

„TŪRISMA NOZARES IZAUGSMES PROGNOZES LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBAS KONTEKSTĀ ”

Pasūtītājs: LR Ekonomikas ministrija
Izpildītājs: M.sc. Kristīne Zaksa

Rīga, 2004

Saturs

IEVADS **3**

1. TŪRISMA ATTĪSTĪBA LATVIJĀ PĒDĒJĀ DESMITGADĒ **5**

1.1. ĀRVALSTU CEĻOTĀJU SKAITA DINAMIKAS PĀRSKATS 6
1.1.1. Ārvalstu ceļotāju skaita kritums 1998-1999.gads *6*
1.1.2.Ārvalstu ceļotāju skaita pieaugums - 2000-2004. gads *10*
1.2.ĀRVALSTU IECEĻOTĀJU MOTĪVI 1996. – 2003.GADOS. 14
1.3.ĀRVALSTU CEĻOTĀJU IZDEVUMU UN UZTURĒŠANĀS ILGUMS LATVIJĀ 1996.-2003.GADOS 14
1.4. REZUMĒJUMS PAR TŪRISMA ATTĪSTĪBU PĒDĒJĀ DESMITGADĒ 15
1.5. VIESNĪCU UN CITU TŪRISMA MĪTŅU ATTĪSTĪBAS TENDENCES 16
1.6. INVESTĪCIJAS TŪRISMA NOZARĒ 19
1.7. ILGTSPĒJĪGAS UN LĪDZSVAROTAS TŪRISMA ATTĪSTĪBAS ASPEKTI 20
1.7.1.Ekonomiskais aspekts *20*
1.7.2. Sociālais aspekts *21*
1.7.3.Apkārtējās vides aspekts *22*
1.8. REZUMĒJUMS PAR TŪRISMA ATTĪSTĪBU PĒDĒJĀ DESMITGADĒ 22

2. ĪSTERMIŅA UN ILGTERMIŅA TŪRISMA NOZARES ATTĪSTĪBAS PROGNOZES **23**

2.1. EIROPAS SAVIENĪBĀ IESTĀŠANĀS ĪSTERMIŅA IETEKME UZ TŪRISMU 23
2.1.1.Īrijas analoģija *23*
2.1.2.Spāniajs analoģija *24*
2.1.3. Portugāles analoģija *24*
2.1.4. Somijas analoģija *24*
2.1.5. Analogu analīze *25*
2.1.6. Iegūto rezultātu analīze *26*
2.2 SEZONĀLO SVĀRSTĪBU MODELĒŠANA 27
2.2.EKSPERTU VĒRTĒJUMA ANALĪZE 28
2.2.1.Izmantotā metode *28*
2.2.2.Ekspertu izvēle *28*
2.2.3. Ekspertu intervija *29*
2.2.4. Aptauju rezultāti *29*
2.3. PROGNOŽU APKOPOJUMS 31
2.3.1. Ilgtermiņa prognozes: ES tūrisma pieauguma analogs *34*

3. SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI **36**

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS **39**

Ievads

Šī pētījums mērķis ir izvērtēt tūrisma attīstību Latvijā pēdējā desmitgadē, kā arī veikt attīstības prognozes piecu, desmit un divdesmit gadu periodam. Pētījuma mērķauditorija ir Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijas tūrisma departamenta darbinieki un citi tūrisma industrijas pārstāvji.

Šobrīd tūrisms Latvijā raksturojas ar strauju ārvalstu tūristu skaita pieaugumu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (18%, balstoties uz 2004.gada trīs ceturkšņu datiem no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes). Kā izteikušies vairāki tūrisma industrijas pārstāvji [13]., straujā ieceļotāju skaita pieauguma rezultātā par vienu no aktuālākajiem jautājumiem tūrisma jomā šajā gadā kļuva viesnīcu un naktsmītņu nepietiekamība Rīgā un Rīgas rajonā. Straujais ārvalstu tūristu skaita pieaugums vasarā radīja situāciju, kad tūrisma firmām nācās atteikt ceļojumu daļai tūristu grupu naktsmītņu trūkuma dēļ.

No vienas puses raugoties, šāda situācija, kad pieprasījums pārsniedz piedāvājumi, var kalpot kā stimuls vietējiem uzņēmējiem veidot jaunas viesnīcas. Taču, no otras puses, strauju viesnīcu attīstību kavē tas, ka uzņēmēji baidās riskēt ar ieguldījumiem, jo tūrisma attīstības tendences Latvijā ir vēl joprojām nepietiekoši pētītas un līdz ar to sevī ietver daudz nezināmo faktoru. Kā galvenos iemeslus tūrisma attīstības tendenču neskaidrībai tūrisma nozares pārstāvji min sekojošos [13]:

1) nav skaidrs, vai straujais ārvalstu tūristu pieplūdums 2004. gadā ir vienreizējs notikums, vai tā ir stabila tendence;
2) nav zināms vai tiks ievērota pēctecība valsts atbalstam tūrisma nozarei mainoties valdībai;
3) tūrisma nozares industrijas attīstību nelabvēlīgi ietekmē terora draudu aktualizēšanās jautājums pēdējo trīs gadu laikā, pie kam tuvākajā laikā situācijas uzlabošanās nav paredzama.

Šis pētījums tika veidots kā atbilde uz pirmo jautājumu, tādēļ galvenā uzmanība pētījumā tiks veltīta ienākošajam ārvalstu tūrismam un tā apjomam. Taču interpretējot rezultātus, svarīgi ir apzināties, ka tūrismu industriju nosaka arī daudzi citi aspekti, ne tikai lielāks ieceļotāju skaits. Citu aspektu klāstu labi raksturo tūrisma definīcija, izpratne un ilgtspējīga tūrisma koncepcija.

Saskaņā ar Pasaules Tūrisma Organizācijas definīciju, tūrisms ir aktivitāšu kopums, ko veic tāda persona, kura ceļo uz vietu ārpus savas pierastās vides, uz mazāku termiņu kā gads, un kuras galvenais ceļojuma iemesls nav tādu aktivitāšu veikšana, kas tiek apmaksātas no ieceļotās valsts. [8]

Starptautiskā praksē tūrisms tiek iedalīts trijās apakšgrupās [2;70]
1) iekšzemes, ar to saprotot vietējo un ienākošo tūrismu,
2) nacionālais, ar to saprotot vietējo un izejošo tūrismu,
3) un starptautiskais, ar to saprotot ienākošo un izejošo tūrismu.

Ja tūrisma industriju vērtē no ilgtspējīgas un līdzsvarotas attīstības viedokļa, būtiski ir ņemt vērā ne tikai ekonomisko labklājību veicinošus faktorus, t.i. tūristu skaitu, uzturēšanās ilgumu un tēriņu lielumu. Papildus šiem kritērijiem par svarīgiem tiek tad atzīti arī sociālie un apkārtējās vides aspekti, respektīvi tas, kā tūristi ietekmē vietējo iedzīvotāju dzīves apstākļus un vietējo dabu.

Šis pētījums par tūrisma prognozēm neaptver visas tūrisma jomas, taču koncentrējas uz šī brīža aktualitāti – apjoma prognozēm , lai atvieglotu infrastruktūras plānošanu. Taču tas nenozīmē, ka citi tūrisma aspekti būtu mazāk svarīgi.

Vēl viens iemesls, kāpēc pētījumā lielāka uzmanība veltīta ienākošajām, nevis, piemēram, vietējam tūrismam, ir tas, ka statistiskā informācija par vietējo tūrismu ir maz un grūti iegūstama. Turklāt, vietējā tūrisma analīze jau ir veikta. [1].

Pētījums sastāv no divām daļām. Pirmajā daļā ir vērtēta tūrisma attīstība Latvijā pēdējā desmitgadē. Vienā sadaļā pārsvarā analizētas ārvalstu tūristu skaita izmaiņas. Šīs sadaļas mērķis ir noteikt, kādas ir bijušas skaita izmaiņu tendences un kāds ir bijis to iemesls. Otrajā pirmās daļas sadaļā vērtēta tūrisma ietekme uz tautsaimniecību. Otrajā daļā ir aprakstīti dažādu prognožu rezultāti. Beigās ir prognožu apkopojums, kā arī secinājumi un priekšlikumi.

1. Tūrisma attīstība Latvijā pēdējā desmitgadē

Šajā daļā vērtēta ienākošā ārvalstu tūrisma dinamika Latvijā, laika posmā no 1993. līdz 2003. gadam. Aplūkojot pēdējo desmitgadi, svarīgi ir saprast, kas noticis ar ārvalstu tūrisma apjomiem – kā tie izmainījušies un kas tam bijis par iemeslu.

Tūrisma infrastruktūru izmanto ne tikai tūristi, bet arī citi ceļotāji. Tādēļ, vērtējot ārvalstu tūrismu, par pamata informāciju tika izmantoti Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes dati par valsts robežu šķērsojošo personu skaitu, kas ietver gan tūristus, gan tranzīta ceļotājus. Uzskaites vienkāršības dēļ šī informācija vērtējama par visprecīzāko. Turpinājumā analizēti arī dati par ārvalstu ieceļotāju sadalījumu pa valstīm un pa ceļošanas iemesliem. Šī informācija jau ir mazāk precīza, jo balstīta uz izlases ceļotāju aptauju, taču uzskatāma par pietiekošu, lai vērtētu attīstības tendences vairāku gadu periodā.

Latvijas Centrālā statistikas pārvalde ir apkopojusi informāciju gan par tiem ārzemniekiem, kas iebraukuši Latvijā, gan par tiem, kas izbraukuši. No viesnīcu plānošanas viedokļa, viesnīcu īpašniekiem būtu svarīgi zināt Latvijā iebraukušo ceļotāju skaitu. Taču statistika par ārvalstu ceļotāju raksturojošajiem rādītājiem (valstīm, ceļojuma iemesliem) tiek veidota pamatojoties uz izbraukušo ceļotāju sniegto informāciju.

Ārvalstu ceļotājus raksturojošie rādītāji (1993.-2003.gads)

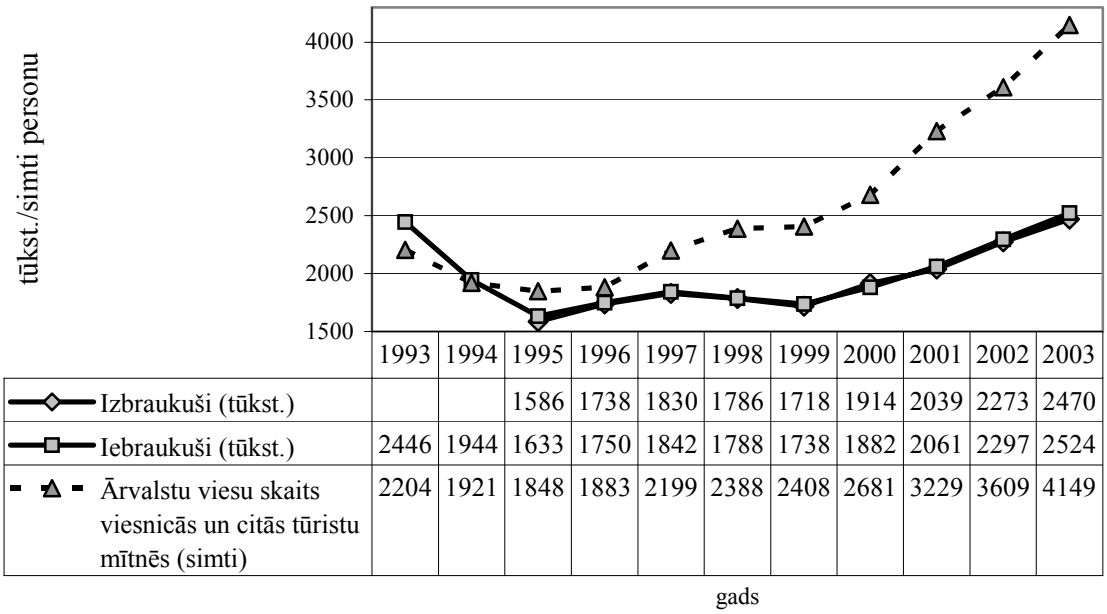

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Izbraukuši (tūkst.)			1586	1738	1830	1786	1718	1914	2039	2273	2470
Iebraukuši (tūkst.)	2446	1944	1633	1750	1842	1788	1738	1882	2061	2297	2524
Ārvalstu viesu skaits viesnicās un citās tūristu mītnēs (simti)	2204	1921	1848	1883	2199	2388	2408	2681	3229	3609	4149

Attēls 1 ***Ārvalstu ceļotājus raksturojošie rādītāji.***

Avots: dati sagatavoti, balstoties uz Latvijas centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju.

Attēlā 1 parādīti trīs ārvalstu ceļotāju raksturojošie rādītāji no Latvijas Republikas Centrālā statistikas biroja interneta datu bāzēs pieejamās informācijas [http://data.csb.lv/]: Latvijā iebraukušie, izbraukušie ārzemnieki, kā arī ārvalstu viesu skaits Latvijas viesnīcās un citās tūristu mītnēs. Redzams, ka viesnīcu uzrādītie dati korelē ar robežšķērsojumu skaitu.

Datu dinamikā ir skaidri izteikta pieauguma tendence - arvien vairāk ārvalstu ieceļotāju pavada nakti viesnīcās un citās tūristu mītnēs. Ja 90-to gadu sākumā tādi ceļotāji bija

apmēram 200 000 no 2 000 000, jeb 10%, tad 2003. gadā viesnīcās un citās tūristu mītnēs pavadīja 414 924 no 2 470 000 ārvalstu ceļotājiem, jeb 17%.

1.1. Ārvalstu ceļotāju skaita dinamikas pārskats

Ārvalstu ceļotāju skaita attīstībā pēdējā desmitgadē var izdalīt četrus posmus (att. 1):
1994.-1995.gads – straujš ceļotāju skaita samazinājums;
1996.-1997.gads – mērens ceļotāju skaita pieaugums;
1998-1999.gads - mērens ceļotāju skaita samazinājums;
2000-2004.gads - stabils ceļotāju skaita pieaugums.

Straujajam ārvalstu ceļotāju skaita samazinājumam pēc 1993. gada var būt divi iemesli. Pirmkārt, par iemeslu var būt statistikas datu vākšanas metodikas izmaiņas. Taču, tā kā līdzīga tendence, tikai mazāk izteikta, vērojama arī datos par ārzemnieku palikšanu viesnīcās un citās tūristu mītnēs, tad var uzskatīt, ka samazinājums tomēr ir bijis.
Otrkārt, sarukuma iemesls var būt bijis straujais, vienreizējais ceļotāju skaita kāpums pirmajos gados pēc neatkarības atgūšanas, kad Latvijā ieradās daudzi ārvalstu latvieši un citi cilvēki, kas pirms tam netika Padomju Savienībā.

Mērenais pieaugums nākamajos divos gados (1996.-1997.) ir normāla parādība jaunai demokrātiskai valstij. Šī pētījuma ietvaros vairāk uzmanība ir fokusēta uz ieceļotāju skaita dinamikas kritumu turpmākajos divos(1998-1999.) gados. Šis kritums sakrita ar Krievijas finansu krīzes īstermiņa sekām, kas atstāja nopietnu iespaidu uz visu Latvijas tautsaimniecību. Visdrīzāk, krīze arī bija galvenais ārvalstu ieceļotāju skaita krituma iemesls. Taču paliek jautājums, kuras ieceļotāju grupas bija tās, kas vairs nebrauca uz Latviju?

1.1.1. Ārvalstu ceļotāju skaita kritums 1998-1999.gads

Aplūkojot 1. tabulu, kurā apkopotas izbraukušo ārvalstu ceļotāju skaita izmaiņas pa gadiem, sadalījumā pa valstīm un valstu grupām, izceļas divas ieceļotāju izcelsmes valstis. 1998. gadā izteiktākais ceļotāju samazinājums bija no NVS valstīm: par 60 tūkst. personām mazāk, nekā iepriekšējā gadā. Ieceļotāju skaits no pārējām valstīm, savukārt, pieauga par 37 tūkst. personu, tādējādi kopējais samazinājums 1998. gadā bija 23 tūkst. personas.

Tabula 1 ***Izbraukušo ārvalstu ceļotāju skaita izmaiņas pa gadiem sadalījumā pa valstīm un valstu grupām (tūkst. personu)***

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju.

	1997	*1998*	*1999*	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*
ES pirms 2004	73	-12	-17	-29	59	89	125
Pārējā Eiropa	45	37	-11	-12	30	14	-1
ASV		-5	-13	4	4	1	-1
Igaunija	75	-13	44	104	-30	27	45
Lietuva	-66	34	-108	140	22	36	42
NVS		-60	7	6	17	63	-6
Pārējie	-15	-3	15	-17	23	3	-8
Kopā	*111*	*-23*	*-83*	*196*	*125*	*234*	*196*

1999.gadā galvenais ieceļotāju skaita samazinājuma cēlonis bija ieceļotāji no Lietuvas - to skaits samazinājās par 108 tūkst. personu. Tomēr ieceļotāju kopējais skaits no pārējām valstīm šajā gadā pieauga. Tas uzskatāmi redzams attēlā 2: ja nebūtu NVS un Lietuvas

ceļotāju skaita svārstību, kopējais ieceļotāju skaits Krievijas finansu krīzes seku periodā būtu gandrīz nemainīgs. Tiesa, nedaudz samazinājās ieceļotāju skaits arī no vecajām Eiropas Savienības valstīm un no ASV.

Tā kā ārvalstu ieceļotāju skaita sadalījums pa valstīm balstīts uz izbraukušo ārvalstnieku skaitu, tad šiem secinājumiem varētu rasties pretarguments, ka patiesībā iebraukušie ceļotāji vienkārši palikuši Latvijā ievērojami ilgāk. Taču šādu pretargumentu apgāž iebraukušo ārvalstnieku skaita novērtēšana attēlā 1- arī šis rādītājs 1998. un 1999.gadā samazinās.

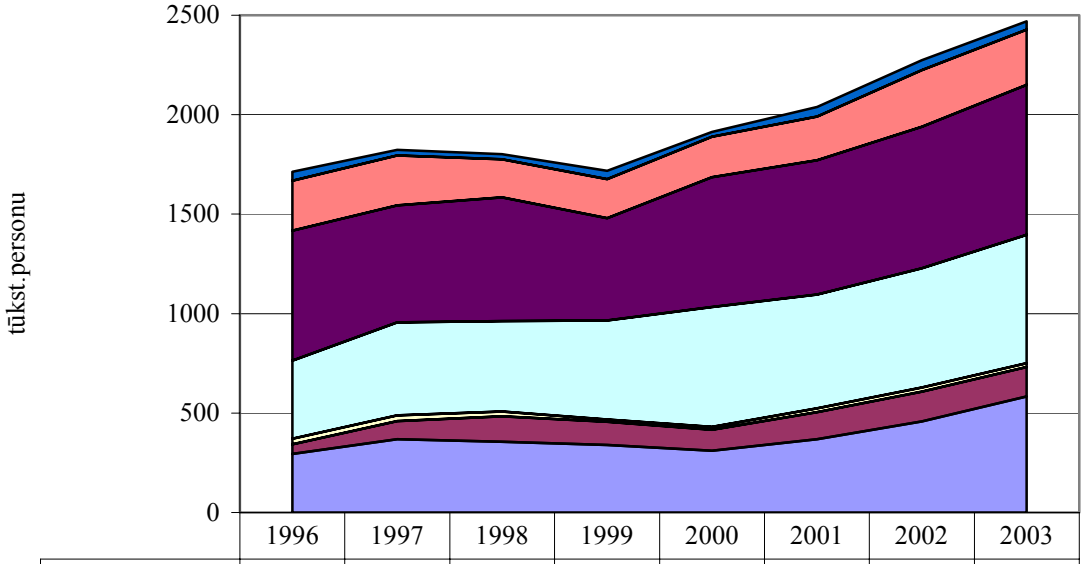

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Pārējie	44	30	27	42	25	48	51	43
NVS	251	251	191	197	204	220	284	278
Lietuva	654	588	622	513	653	675	711	754
Igaunija	393	468	455	499	602	573	600	645
ASV	29	29	24	10	14	18	20	19
Pārējā Eiropa	48	92	129	118	106	136	150	149
ES pirms 2004	294	367	355	339	310	369	458	583

Attēls 2 ***Ārvalstu ieceļotāju sadalījums pa valstīm un valstu grupām***
Avots: dati sagatavoti, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju.

Ieceļotāji no NVS

Detalizētāk izvērtējot NVS valstu ceļotāju skaitu 1998.gadā (2. tabula un attēls 3), redzams, ka galvenais samazinājuma iemesls meklējams Krievijā (70% no NVS valstu ceļotāju samazinājuma). Ja vērtē, kas ir tie Krievijas ceļotāji, kas vairs nebrauca uz Latviju 1998. gadā (3. tabula), tad izrādās, ka samazinājumu veido atpūta, ārstēšanās un sports (samazinājums par 16 tūkst. personām), kā arī draugu un radinieku apmeklējums (samazinājums par 23 tūkst. personām, 3.tabula). Savukārt darījumu ceļotāju skaits palicis gandrīz nemainīgs, tāpat, kā tranzīta ceļotāju skaits.

Taču nopietnākas Krievijas ekonomiskās krīzes sekas redzamas, ja vērtē ilgākā periodā. Jau nākamajā, 1999. gadā it kā nemainīgais darījuma ceļotāju skaits sarūk uz pusi un iepriekšējos apjomus nesasniedz pat līdz 2003. gadam. Savukārt draugu un radinieku

apciemojumu skaits savu kritumu beidza 2001.gadā, bet atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļojumu skaits 1997. gada līmeni svārstoties sasniedza 2002. gadā.

Tabula 2 ***Izbraukušo ārvalstu ceļotāju skaita izmaiņas pa gadiem sadalījumā pa valstīm un valstu grupām (tūkst. personu)***

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju.

	1997	*1998*	*1999*	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*
Vācija	-45	4	12	**-18**	24	29	73
Somija	41	3	-5	10	17	21	-6
Zviedrija	38	17	**-29**	**-4**	-3	3	24
Dānija			-2	0	6	-1	6
Lielbritānija	-1	1	-3	4	2	2	3
Citas ES	41.7	**-53**	9.8	**-20**	12.4	35.3	25.5
Polija	-20	29	8	-8	31	4	3
Čehija		8	-8	-4	1	7	-1
Ungārija		7	-10	5	-8	6	0
Slovākija		1	1	-3	-2	2	-6
Norvēģija		-8	-1	-3	9	-5	2
ASV	-29		-13	4	4	1	-1
Igaunija	75	-13	44	104	-30	27	45
Lietuva	-66	34	-108	140	22	36	42
Krievija	-15	-41	-6	-1	19	16	17
Baltkrievija	7	-5	14	7	-3	8	-3
Ukraina	7	-5	2	-6	-1	9	1
Citas NVS		-8.7	-3.3	6.3	2.6	29.7	-20
Citas valstis	2.7	-32	14.8	-17	23.1	2.7	-8.1
PAVISAM	*111*	*-23*	*-83*	*196*	*125*	*234*	*196*

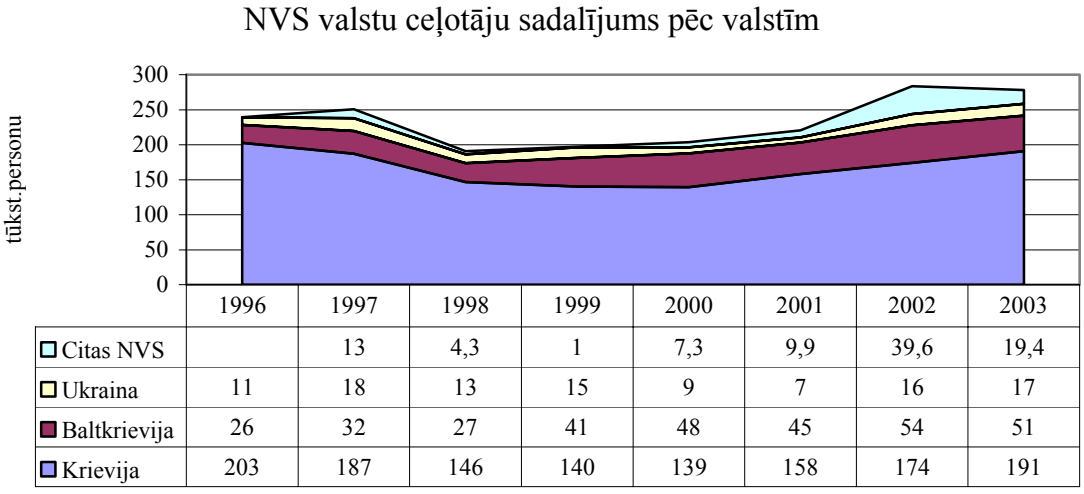

Attēls 3 ***Ārvalstu ceļotāju sadalījums pa valstīm 1996.-2003.g.***

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju.

Tabula 3 Ceļojuma motīvs ceļotājiem no Krievijas 1996. – 2003.gadam (tūkst. personu)

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju

Motīvs	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Darījumi	59	48	**47**	22	32	28	30	34
Draugu, radinieku apmeklējums	94	85	**63**	52	48	62	68	57
Iepirkšanās	1	0	**0**	1	0	0	0	0
Atpūta, ārstēšanās, sports	25	28	**12**	16	9	13	30	27
Tranzīts	19	16	**15**	17	42	30	22	23
Cits iemesls	5	10	**10**	32	9	25	23	49
Kopā	*203*	*187*	***146***	*140*	*139*	*158*	*174*	*191*

Ieceļotāji no Lietuvas

Ja detalizētāk vērtē Lietuvas ieceļotāju skaita kritumu 1999.gadā, pirmkārt, vērojama specifiska iezīme – straujajam kritumam seko vēl straujāks kāpums, kā redzams attēlā 2. Tādēļ rodas jautājums, vai tas nenozīmē vienkārši ceļojumu aizkavēšanos, kad kāda iemesla dēļ ceļojumi pārcelti uz nākamo gadu. Lai to noteiktu, tika izveidoti divi Lietuvas ceļotāju dinamikas modeļi 1999. un 2000. gadam. Vienā modelī ceļotāju svārstības tika izlīdzinātas vienmērīgi, abu gadu kopējo ceļotāju skaitu sadalot uz pusēm (att.4).

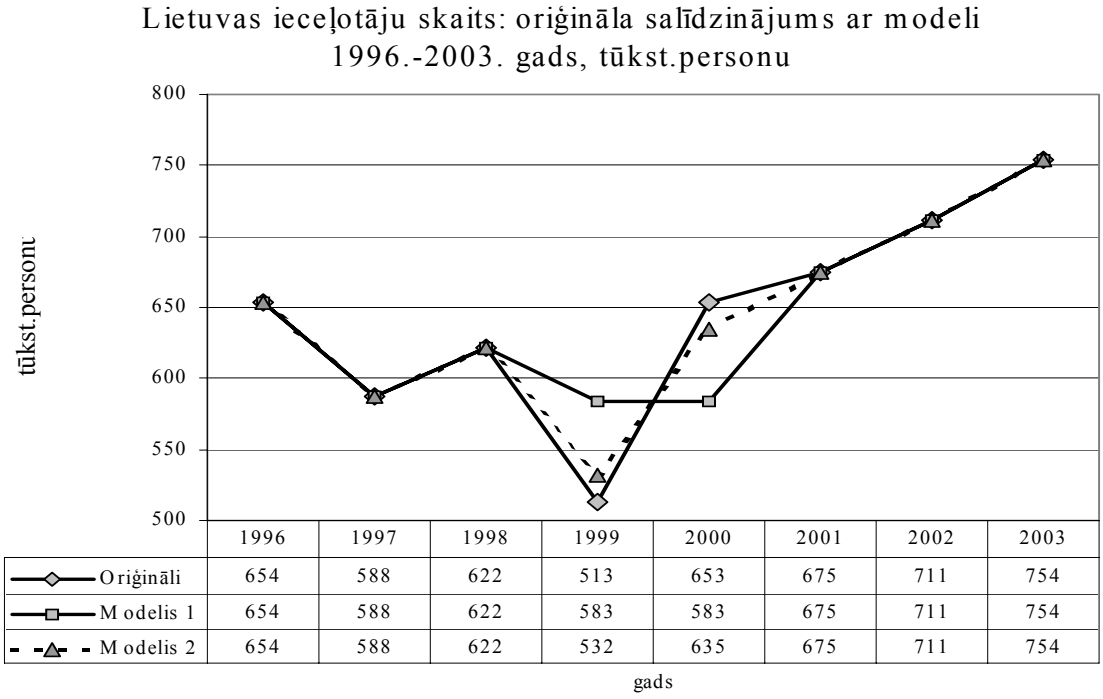

Attēls 4 ***Lietuvas ieceļotāju skaits: oriģināla salīdzinājums ar modeli 1996.-2003. gads, tūkst. personu***
Avots: dati sagatavoti, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju.

Otrā modelī 2000. gada rādītājs tika pielīdzināts nākamo gadu attīstības tendencei, savukārt 1999.gada rādītājs tika aprēķināts kā starpība starp reālo abu gadu summu un hipotētisko 2000. gada rādītāju. Attēlā 4 redzams, ka arī izlīdzinātajos variantos ceļojumu skaits 1999.un 2000. gadā (kopā ņemot) "izkrīt" no ilgtermiņa dinamikas. Tātad 1999. gada samazinājums ir bijis reāls, nevis tikai ceļojumu nobīde uz nākamo gadu.

Interesanta ir samazinājuma aina, analizējot iebraucēju ieceļošanas motīvus (4.tabula). 1999.gadā ir samazinājies visu ceļotāju skaits, izņemot atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotājus. Savukārt, samazinājuma lauvas tiesu veido tranzīta ceļotāji (60%). Vērtējot ilgākā laika posmā, draugu un radinieku apciemojumam, kā arī iepirkšanās ceļojumu skaitam vērojama tendence samazināties. Savukārt darījumu un tranzīta ceļojumu kritums 1999.gadā ir viena gada parādība pieaugošā dinamikas rindā.

Tabula 4 Ceļojuma motīvs ceļotājiem no Lietuvas 1997. – 2003.gadam (tūkst. personu)

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju

Motīvs	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Darījumi	126	127	**106**	131	133	133	120
Draugu, radinieku apmeklējums	154	160	**133**	148	146	140	119
Iepirkšanās	20	23	**24**	19	9	5	14
Atpūta, ārstēšanās, sports	16	12	**39**	45	52	63	61
Tranzīts	198	244	**177**	248	271	258	320
Cits iemesls	75	56	**35**	62	65	113	119
Kopā	*588*	*622*	***513***	*653*	*675*	*711*	*754*

Visticamāk, Lietuvas ieceļotāju viengadīgais kritums 1999. gadā bija saistīts ar Krievijas ekonomiskās krīzes sekām, taču precīzāk nav zināma lielā tranzīta samazinājuma struktūra.

Rezumējums 1998.-1999. gada ceļotāju skaita samazinājumam

Apkopojot ārvalstu ceļotāju skaita samazināšanos 1998. un 1999. gados, var izvirzīt šādu secinājumus:

-1998.gada ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija atpūtas, ārstēšanās un sporta, kā arī draugu un radinieku apmeklējuma ceļotāju samazināšanās no Krievijas. Savukārt nākamajos trijos, četros gados Krievijas ekonomiskās krīzes sekas jūtamas visos Krievijas ceļotāju sektoros, izņemot tranzītu.

- 1999.gadā ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija tranzīta ceļotāju skaita samazināšanās no Lietuvas. Šajā gadā kritums bija vērojams arī gandrīz visās citās Lietuvas ieceļotāju grupās, taču, atšķirībā no Krievijas, tas bija viengadīgs.

1.1.2.Ārvalstu ceļotāju skaita pieaugums - 2000-2004. gads

Kopš 2000. gada Latvijā vērojams stabils ārvalstu ceļotāju pieaugums (att.2). Visizteiktākā pieauguma tendence vērojama ceļotājiem no tās valstu grupas, ko veido " vecās" Eiropas Savienības valstis, pirms 2004. gada sastāvā. Aplūkojot 1. tabulu, kurā attēlotas izbraukušo ārvalstu ceļotāju skaita izmaiņas pa gadiem sadalījumā pa valstīm un valstu grupām, šī tendence apliecinās. Visos gados no 2001. līdz 2003. " veco" Eiropas Savienības valstu ceļotāju skaita pieaugums bija lielākais no visiem. Atšķiras tikai 2000.gada rādītāji, kad "veco" Eiropas Savienības valstu ceļotāju skaits ievērojami kritās, savukārt netipiskā apjomā šajā gadā pieauga Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaits. Iespējams, galvenais izmaiņu iemesls 2000. gadā bija "tūkstošgades" svinības, taču svarīgi saprast izmaiņu struktūru.

Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaita pieaugums –2000.gads

Tik liels ceļotāju skaita pieaugums, kā 2000.gadā bija no Lietuvas (140 000 pers.) un Igaunijas (104 000 pers.), ne no vienas citas valsts pēdējā desmitgadē nav novērots. Būtiski ir tas, ka katrā valstī blakus gadā vērojams izteiksmīgs kritums (1. tabula) – Lietuvai iepriekšējā gadā, Igaunijai nākamajā. Tas vedina domāt, ka liela daļa ceļotāju braucienu ir vai nu atlikuši, vai nu pasteidzinājuši par dažiem mēnešiem, attiecīgi pieskaņojot to nestabilai ekonomiskai situācijai vai masveida svētkiem. Turklāt svarīgs ir jautājums, vai šis lēciens izlīdzinās ar blakus gadu, vai tomēr izlec no kopējās attīstības tendences?
Attiecībā uz Lietuvu iepriekšējā nodaļā tika konstatēts, ka, sasummējot abus svārstību gadus, tomēr vērojams kritums attiecībā pret ieceļotāju skaita dinamikas rindu.

Lai varētu novērtēt situāciju Igaunijā, tika izveidots dinamikas rindas modelis, kurā 2000. un 2001. gada dati tika aizvietoti ar hipotētiskiem. Tā kā ieceļotāju skaita pieaugums no 1998. līdz 2003. gadam (izņemot 2000. un 2001. gadus) katru gadu bija ļoti līdzīgs, tad modeli varēja veidot kā gandrīz lineāru dinamikas rindu (attēls 6).

Igaunijas ieceļotāju skaits: oriģinālo datu salīdzinājums ar modeli 1996.-2003. gads, tūkst.personu

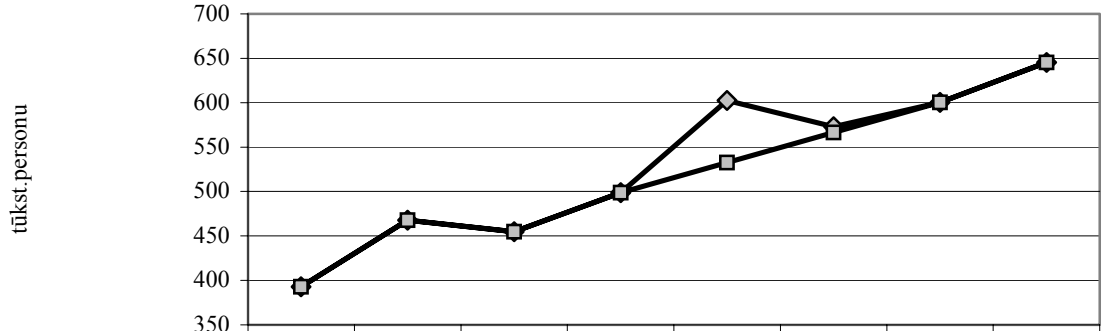

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Oriģināli	393	468	455	499	602	573	600	645
Koriģēti, tempā	393	468	455	499	533	566	600	645

gads

Attēls 5 ***Lietuvas ieceļotāju skaits: oriģinālo datu salīdzinājums ar modeli 1996.-2003. gads, tūkst. personu***
Avots: dati sagatavoti, balstoties uz Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju.

Kā attēlā redzams, divas trešdaļas no pieauguma 2000. gadā ir papildus pieaugums, salīdzinājumā ar "normālo". Turklāt arī nākamā gada vērtība, kurai vērojams samazinājums, tomēr atrodas virs modelētā "normālā" rādītāja. Tātad var secināt, ka Igaunijas ceļotāju skaita pieaugums 2000. gadā pārsvarā ir netipisks pieaugums, nevis plānotā ceļojuma pārcelšana no 2001. gada.

Vērtējot pieaugumu pēc ieceļošanas motīviem (5. tabula), atklājas, ka atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļojumu pieaugums 2000. gadā ir gandrīz vismazākais – tikai 10% no kopējā pieauguma. Pārējie pieauguma iemesli sadalās vienlīdzīgi pa trešdaļai: darījumi, tranzīts, "cits iemesls". Šie rezultāti liek izteikt vērtējumu, ka "tūkstošgades" svinības var nebūt galvenais ceļojumu pieauguma iemesls. Līdzīga motīvu struktūra 2000. gadā ir arī Lietuvā (4. tabula), kur atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļojumu pieaugums ir tikai 4% no kopējā pieauguma, savukārt pusei pieauguma par iemeslu bija tranzīts.

Tabula 5 Ceļojuma motīvs ceļotājiem no Igaunijas 1997. – 2003.gadam (tūkst. personu)

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju

Motīvs	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Darījumi	51	90	85	69	**106**	100	115	66
Draugu, radinieku apmeklējums	81	74	77	88	85	93	103	117
Iepirkšanās	20	23	29	29	29	25	26	39
Atpūta, ārstēšanās, sports	7	14	14	61	69	61	91	107
Tranzīts	179	201	191	223	**255**	250	235	259
Cits iemesls	55	65	61	28	**58**	43	30	57
Kopā	*393*	*468*	*455*	*499*	*602*	*573*	*600*	*645*

Rezumējot 2000.gada straujo ārvalstu ceļotāju pieaugumu, nevar viennozīmīgi izvirzīt tā iemeslu. Atklāts paliek jautājums par Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaita straujo izmaiņu daļēju sakritību, kurām nākamajā gadā seko tik pat straujas izmaiņas pretējā virzienā. Vai tādas sagadīšanās var notikt arī turpmāk? Ja šādas svārstības sakrīt pilnībā (kāpums un kritums), tad, balstoties uz pieredzi no 1999. līdz 2001. gadam, svārstības Igaunijas un Lietuvas dēļ var veidot gandrīz 20% no kopējā ārvalstu ceļotāju skaita.

"Veco" Eiropas Savienības valstu ceļotāju skaita pieaugums 2001.-2003. gads

Visizteiktākā ieceļotāju skaita pieauguma tendence periodā no 2001. gada līdz 2003. gadam ir vērojama ceļotājiem no tās valstu grupas, ko veido " vecās" Eiropas Savienības valstis, pirms 2004. gada paplašināšanās (1. Tabula, 2.att.). Savukārt izvērtējot 2.tabulu, kurā attēlotas izbraukušo ārvalstu ceļotāju skaita izmaiņas pa gadiem sadalījumā pa valstīm un valstu grupām, redzamas tās valstis, kuras nodrošina stabilo pieaugumu. Katru gadu vislielāko pieaugumu, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, veido Vācijas ceļotāji. Somija ir nākamā valsts, kuras ieceļotāju skaits pa visiem trijiem gadiem kopā jūtami pieaug. 2001. gadā ieceļotāju skaits no Somijas pieaug strauji, taču pagaidām neskaidru iemeslu dēļ 2003. gadā ir vērojams pēkšņs ieceļotāju skaita kritums. Nākošā līdere ieceļotāju skaita pieauguma ziņā ir Zviedrija. Atšķirībā no straujajām Somijas ieceļotāju skaita svārstībām 2001. un 2003. gadā, Zviedrijas ieceļotāju skaits pieaug stabili ar katru gadu. Īpašs ieceļotāju skaita pieaugums no Zviedrijas vērojams 2003. gadā, kas varētu būt skaidrojams ar prāmju satiksmes nodrošinājuma uzlabošanos starp Rīgu un Stokholmu. Jāatzīmē, ka stabilu pieaugumu šajos trijos gados veido arī pārējās ES valstis, par kurām atsevišķu informāciju Latvijas centrālā statistikas pārvalde nav publicējusi. Tātad, paliek trīs jautājumi:

1) Kuri Vācijas ceļotāji veido stabilo un straujo pieaugumu 2001.-2003.gados?
2) Kuri Somijas ieceļotāji 2003. gadā uz Latviju vairāk nebrauc?
3) Kas ir tie Zviedrijas ieceļotāji, kuri veido pieaugumu 2003.gadā?

Izvērtējot 6. tabulu, kurā Vācijas ieceļotāju skaits ir klasificēts pēc ceļojuma motīviem, redzams, ka pēdējos trijos gados pieaug visu veidu ceļotāju skaits. Taču visizteiktākais pieaugums ir tiem ceļotājiem, kuri kā ieceļošanas motīvu norāda atpūtu, ārstēšanos vai sportu. Šī grupa veido gandrīz 60% no Vācijas ceļotāju skaita kopējā pieauguma 2001.-2003.gados. Ja vērtē pieaugumus, tad izceļas vēl viens rādītājs – tranzīta ceļotāju skaita pieaugums 2003.gadā.

Tabula 6 Ceļojuma motīvs ceļotājiem no Vācijas 1996. – 2003.gads (tūkst. personu)

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju

Motīvs	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Darījumi	13	21	19	19	25	16	19	25
Draugu, radinieku apmeklējums	21	9	11	12	7	7	14	20
Iepirkšanās	0	0	0	0	0	0	0	0
Atpūta, ārstēšanās, sports	44	12	9	**33**	**13**	**46**	**57**	**86**
Tranzīts	20	21	26	17	19	17	**23**	**50**
Cits iemesls	14	3	5	2	2	4	5	11
Kopā	*112*	*67*	*71*	*84*	*66*	*90*	*119*	*192*

Atbilde uz jautājumu, kāpēc 2003.gadā pēkšņi samazinājies Somijas ieceļotāju skaits, drīzāk pārformulējama šādi: „Kāpēc 2002.gadā bija tik liels pieaugums (7. tabula)"? Tabulā redzams, ka galvenie samazinājuma iemesli 2003.gadā bija tranzīts caur Latviju, kā arī darījuma braucieni. Atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāju skaits palika iepriekšējā, 2002.gada līmenī, taču tas, savukārt, izcēlās ar grandiozu pieaugumu – 190%. Tādēļ tas, ka nākamajā gadā skaits paliek tādā pašā līmenī, ir tikai pozitīva parādība. Šāda tendence vērojama gandrīz visus trīs gadus - atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāju skaits pieaug, savukārt tranzīta – samazinās. Kaut gan, attiecībā uz tranzītu, identiskas skaita svārstības jau ir notikušas iepriekšējos gados.

Tabula 7 Ceļojuma motīvs ceļotājiem no Somijas 1996. – 2003.gads (tūkst. personu)

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju

Motīvs	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Darījumi	18	24	20	29	27	35	28	25
Draugu, radinieku apmeklējums	4	4	2	5	4	7	4	9
Iepirkšanās	0	0	0	0	0	0	1	0
Atpūta, ārstēšanās, sports	15	15	23	29	44	**29**	**85**	**89**
Tranzīts	42	74	70	48	44	74	49	38
Cits iemesls	6	9	13	12	14	5	5	4
Kopā	*85*	*126*	*128*	*124*	*133*	*150*	*172*	*165*

Atbilde uz trešo jautājumu, kas veido Zviedrijas ieceļotāju skaita pieaugumu 2003.gadā, ir sekojoša. Pusi no Zviedrijas ieceļotāju skaita pieauguma veido atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāji (8. tabula). Kā nākamais svarīgākais pieauguma iemesls ir tas, ko nosauc "cits iemesls". Kaut gan atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāju skaits 2003. gadā pieaudzis gandrīz par trijām reizēm, tas tomēr ir vairāk kā par septiņām reizēm mazāks, nekā no Somijas (neskatoties uz to, ka kopējais ieceļotāju skaits ir uz pusi mazāks nekā no Somijas).

Tabula 8 Ceļojuma motīvs ceļotājiem no Zviedrijas 1996. – 2003.gads (tūkst. personu)

Avots: dati sagatavoti, apstrādājot Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes publicēto un interneta datubāzēs pieejamo informāciju

Motīvs	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Darījumi	11	16	27	24	25	26	20	25
Draugu, radinieku apmeklējums	6	14	16	3	2	1	7	5
Iepirkšanās	0	0	1	0	0	0	0	0
Atpūta, ārstēšanās, sports	3	10	9	21	9	**11**	**15**	**27**

Tranzīts	6	10	9	6	14	7	6	8
Cits iemesls	6	19	24	2	3	6	5	13
Kopā	*32*	*69*	*86*	*57*	*54*	*51*	*54*	*78*

Apkopojot vērtējumus par pēdējo trīs gadu ārvalstu ieceļotāju skaita pieaugumu, rodas šādi secinājumi. Gan Vācijas, gan Somijas, gan Zviedrijas ieceļotāju skaita pieaugumu galvenokārt veido atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāji, bet tas izteiktākais samazinājums, kas bija (Somija, 2003.gads), galvenokārt veidojās no tranzīta ieceļotāju samazinājuma.

1.2.Ārvalstu ieceļotāju motīvi 1996. – 2003.gados.

Ārvalstu ieceļotāju motīvi ceļošanai uz Latviju daļēji jau tika aplūkoti iepriekšējās sadaļās, kur tika analizētas atsevišķu valstu ieceļotāju skaita izmaiņas, bet kopaina attēlota 9. tabulā.

Vērtējot no tūrisma infrastruktūras izmantošanas aspekta, svarīgs ir tranzīta ceļotāju īpatsvars, jo tie valstī pavada vismazāk laika un attiecīgi vismazāk izmanto infrastruktūru. Tabulā redzams, ka visā periodā kopš 1996.gada tranzīta ceļotāju īpatsvars ir apmēram vienāds – trešdaļa. Turklāt, nav izteiktas ne samazināšanās, ne palielināšanās tendences. Pieaudzis ir atpūtas ceļotāju īpatsvars: no 7% 1996. gadā līdz 20% 2003.gadā.

Ir vēl viena ceļotāju kategorija, kuras dinamikai ir noteikta tendence – draugu un radinieku apmeklējums. Šo ceļotāju īpatsvars konstanti samazinās: no 25% 1996. gadā līdz 15% 2003.gadā. Pārējām ceļotāju grupām nav izteiktas tendences palielināties vai samazināties ātrāk par citām. Vēl izceļas vienīgi darījumu ceļotāju grupa, kuriem 2003. gadā bija netipiski mazs īpatsvars – 16%, pretstatā 21%, kas bija vidējais īpatsvars visus iepriekšējos gadus.

Tabula 9 Ārvalstu ieceļotāju ieceļošana motīvi 1996. – 2003.gads (%)

Avots: Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvalde, apsekojumu rezultāti

Ieceļošanas motīvs	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
Atpūta	7,1	7,2	5,5	15,1	10,7	12,6	18,6	20,4
Ārstēšanās	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Darījumi	22,9	21,8	22,5	19,3	22,1	21,2	20	16,2
Draugu, radinieku apmeklējums	25,3	22	21,4	19,9	18,2	17,7	17,2	15,3
Iepirkšanās	4,4	2,5	2,9	3,2	2,5	1,8	1,6	2,3
Mācības	..	..	..	0,2	0,3	0,1	0,1	0,4
Sports	0,7	0,7	0,3	0,4	0,7	0,4	0,9	1
Tranzīts	28,8	33,3	36	33	36,7	36,6	31,9	32,7
Cits iemesls	10,4	12,2	11,2	8,8	8,7	9,5	9,5	11,5
Kopā	*100*	*100*	*100*	*100*	*100*	*100*	*100*	*100*

1.3.Ārvalstu ceļotāju izdevumu un uzturēšanās ilgums Latvijā 1996.-2003.gados

Ārvalstu ceļotāju izdevumiem pēdējos gados ir līdzīga tendence, kā ceļotāju skaitam – tie pieaug. Attēlā 6. redzams, ka kopējie ārvalstu ceļotāju izdevumi pēdējos trijos gados pieaug līdzīgā tempā, kā ārvalstu ceļotāju skaits. Taču, ja vērtē ceļotājus individuāli, tad viena ceļotāja izdevumi diennaktī 2003.gadā pieauguši strauji(no 20 uz 27 latiem). Bet, tā kā uzturēšanās ilgums samazinājies, tad kopējie ārvalstu ceļotāju izdevumi pieauguši lēnāk.

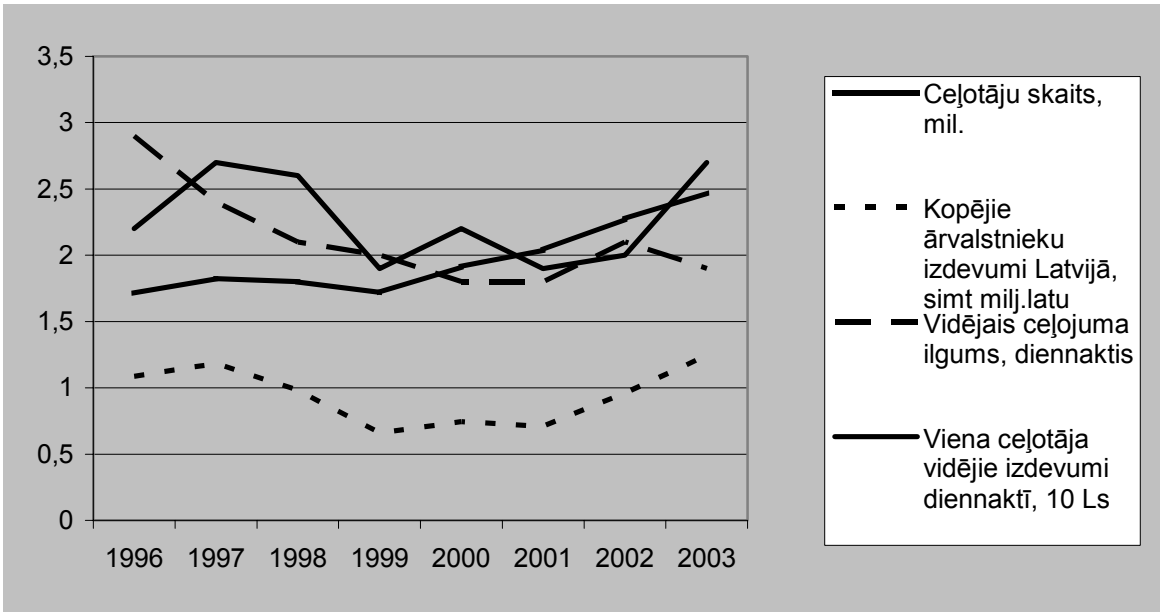

Attēls 6 ***Ārvalstu ceļotājus raksturojošie rādītāji, 1996.-2003.gads***

1.4. Rezumējums par tūrisma attīstību pēdējā desmitgadē

Ārvalstu ceļotāju skaita attīstībā pēdējā desmitgadē var izdalīt četrus posmus:
1994.-1995.gads – straujš ceļotāju skaita samazinājums;
1996.-1997.gads – mērens ceļotāju skaita pieaugums;
1998-1999.gads - mērens ceļotāju skaita samazinājums;
2000-2004.gads - stabils ceļotāju skaita pieaugums

-1998.gada ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija atpūtas, ārstēšanās un sporta, kā arī draugu un radinieku apmeklējuma ceļotāju samazināšanās no Krievijas. Savukārt nākamajos trijos, četros gados Krievijas ekonomiskās krīzes sekas jūtamas visos Krievijas ceļotāju sektoros, izņemot tranzītu.
- 1999.gadā ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija tranzīta ceļotāju skaita samazināšanās no Lietuvas. Šajā gadā kritums bija vērojams arī gandrīz visās citās Lietuvas ieceļotāju grupās, taču, atšķirībā no Krievijas, tas bija viengadīgs.

- Netipiski ir 2000.gada rādītāji, kad "veco" Eiropas Savienības valstu ceļotāju skaits ievērojami kritās, savukārt ievērojamā apjomā šajā gadā pieauga Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaits, taču šo izmaiņu iemesli nav viennozīmīgi. Atklāts paliek jautājums par Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaita straujo izmaiņu daļēju sakritību, kurām nākamajā gadā seko tik pat straujas izmaiņas pretējā virzienā. Vai tādas sagadīšanās var notikt arī turpmāk? Ja šādas svārstības sakrīt pilnībā (kāpums un kritums), tad, balstoties uz pieredzi no 1999. līdz 2001. gadam, svārstības Igaunijas un Lietuvas dēļ var veidot gandrīz 20% no kopējā ārvalstu ceļotāju skaita.

- Pēdējos trīs gados (2000.-2003.) galveno ārvalstu ieceļotāju skaita pieaugumu veido galvenokārt Vācijas, Somijas un Zviedrijas atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāji, bet tas izteiktākais samazinājums, kas bija (Somija, 2003.gads), galvenokārt veidojās no tranzīta ieceļotāju samazinājuma.

1.5. Viesnīcu un citu tūrisma mītņu attīstības tendences

Naktsmītņu un gultas vietu skaita pieauguma izmaiņām vērojama cieša saistība ar tūristu skaita izmaiņām. Ja nakšņojumu skaitam tūristu mītnēs no 1995.gada līdz 1997.gadam bija vērojams kāpums, kam līdz 1999.gadam sekoja kritums un 2000.gadā atkal tūristu skaita pieaugums, tad viesnīcu nozares attīstībā ir vērojamas attiecīgas tendences.

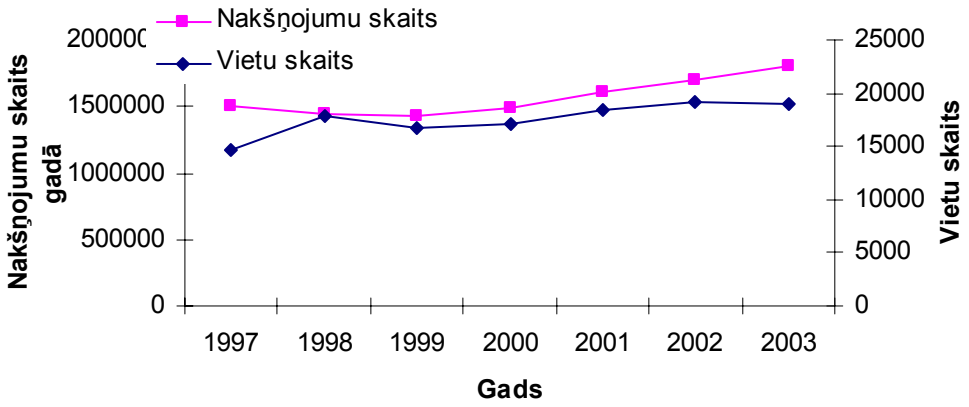

Attēls 7Tūristu mītnēs apkalpoto ceļotāju skaits un vietu skaits tūristu mītnēs

Attēls 7 skaidri parāda, ka sekojot tūrisma pieaugumam, līdz pat 1998.gadam palielinājās vietu skaits naktsmītnēs, kam pēc tūristu skaita krituma vietu skaits naktsmītnēs nedaudz samazinājās. Sākot ar 2000.gadu līdz pat 2003.gadam ir vērojams ikgadējs pieaugums par 4% gadā. Toties nakšņojumu skaits vidēji katru gadu palielinās par 6% gadā jeb 2003.gadā salīdzinājumā ar 2000.gadu par 22%. Turklāt Centrālās statistikas biroja datu bāzes liecina, ka ārvalstu viesu nakšņojumu skaits 2004.gada 1.cetueksnī, salīdzinājumā ar tādu pašu periodu iepriekšējā gadā pieauga par 12,6%, 2.ceturksnī par 16,4%, bet 3.ceturksnī par 23.3%. Kopumā nakšņojumu skaits Latvijas tūrisma mītnēs šogad ir pieaudzis gandrīz par tādu pašu apjomu kā iepriekšējos četros gados kopā. Kas ir, protams, izskaidrojams arī ar ārvalstu tūristu lielo skaita pieplūdumu šajā gadā un it īpaši 3.ceturksnī.

Kopš 2000.gada vērojams vienmērīgs viesnīcu un moteļu skaita un vietu skaita tajās pieaugums. 2003. gadā salīdzinājumā ar 2000.gadu viesnīcu skaits palielinājies par 30 % bet vietu skaits tajās par 18%, kas liecina par pārsvarā nelieli viesnīcu atvēršanu (att.8).

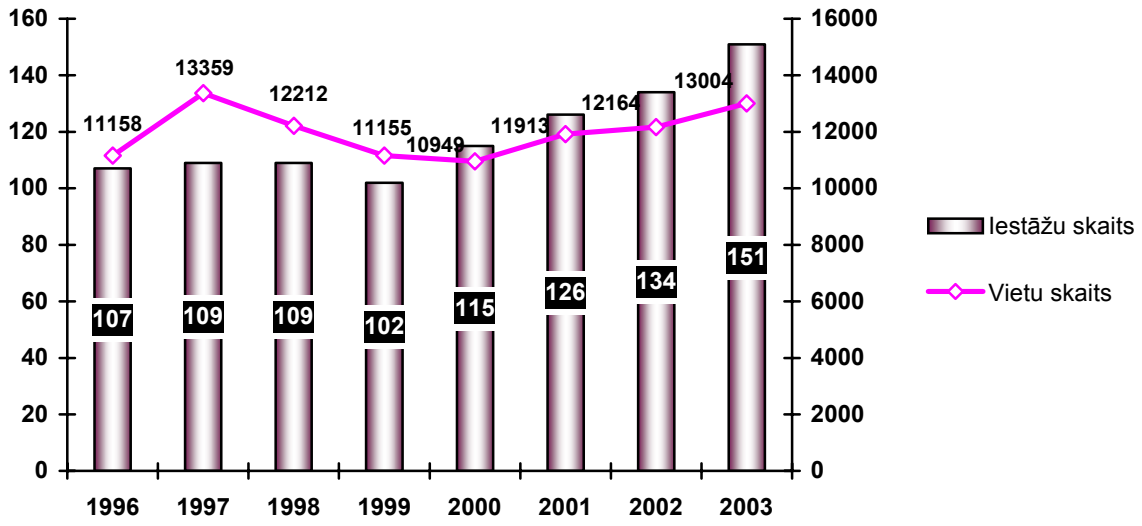

Attēls 8 Viesnīcas, kūrortviesnīcas un moteļi

Arī viesnīcām pielīdzināmo tūrisma naktsmītņu skaits pēdējos gados ir strauji pieaudzis, ja 2000.gadā šāda tipa mītnes bija tikai 51, tad 2003.gadā jau 110, kas ir par 200% vairāk un vietu skaits tajās pieaudzis proporcionāli par 200% jeb 2003.gadā tās bija 1979 vietas (att.9)

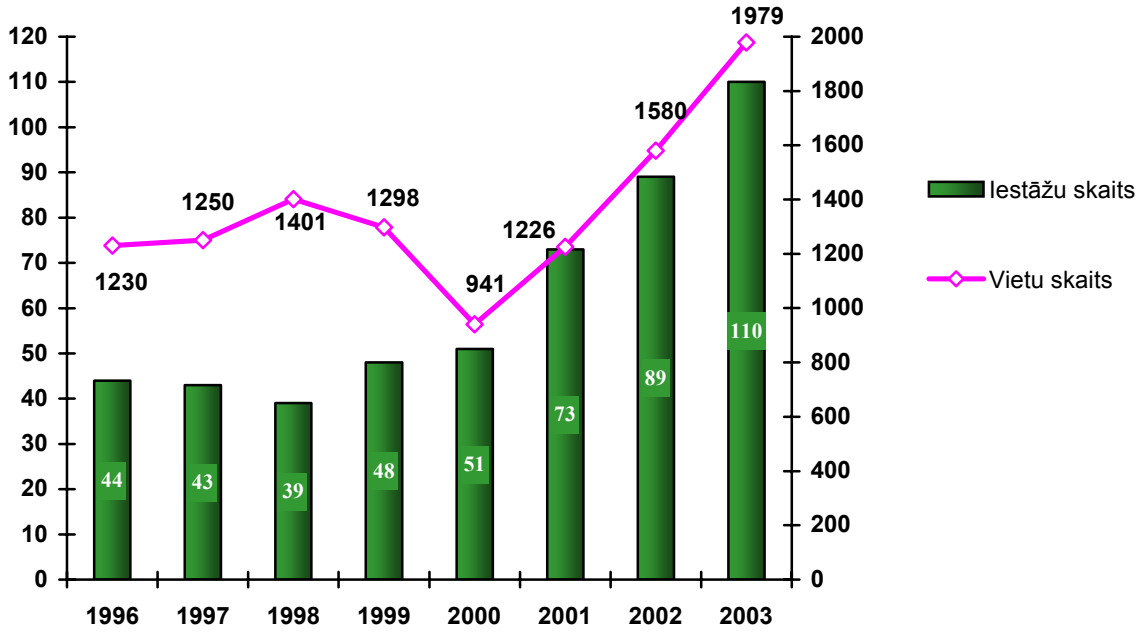

Attēls 9 Viesnīcām pielīdzināmās tūrisma mītnes

Jāņem vērā, ka starp augstāk minētajā naktsmītņu un naktsmītņu vietu skaita pieaugumā tai skaitā ir attēlots arī naktsmītņu skaita pieaugums Latvijas laukos. Pēc „Lauku ceļotāja" datiem 2003.gadā salīdzinājumā ar 2000.gadu gultas vietu pieaugums ir par 200%, t.i., pagājušajā gadā 275 dažādas lauku naktsmītnes tūristiem kopumā piedāvāja 4137 gultas vietas. Tiesa, nav pieejami dati par šo naktsmītņu noslogojumu.

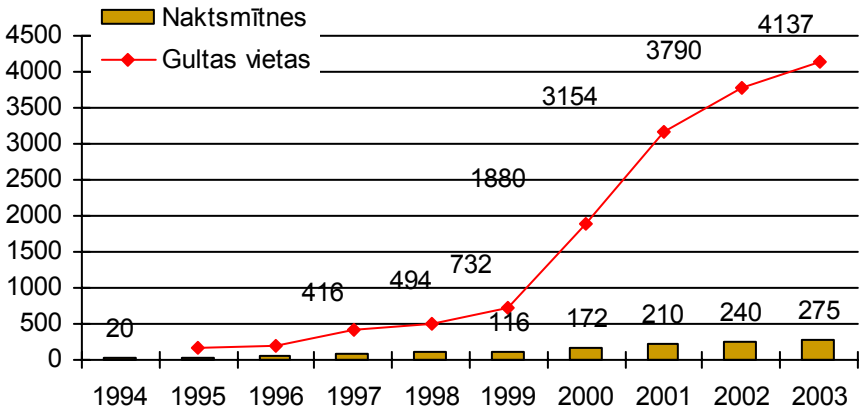

Attēls 10 Naktsmītņu un gultas vietu skaits Latvijas laukos 1994.-2003.g.

Ņemot vērā šī gada straujo tūrisma pieaugumu un faktiski salīdzinoši lēno naktsmītņu vietu skaita piedāvājumu, rodas jautājums, vai piedāvājums spēj apmierināt (un galvenais – vai arī turpmāk nākotnē spēs?) piedāvājumu. Pēc Centrālā statistikas biroja datiem spriežot, Rīgā viesnīcu noslogojums ir par 10% lielāks nekā Latvijā kopumā gada pirmajos un pēdējā ceturksnī, bet tūrisma sezonas laikā, 3.ceturksnī, Rīgas viesnīcās noslogojums ir pat par 20% lielāks nekā vidēji Latvijā. Pie tam, ņemot vērā proporcionālo viesnīcu vietu skaita

pieaugumu ar ārvalstu viesu skaita pieaugumu, noslogojums gan Latvijas viesnīcās, gan Rīgas viesnīcās bija salīdzinoši nemainīgs.

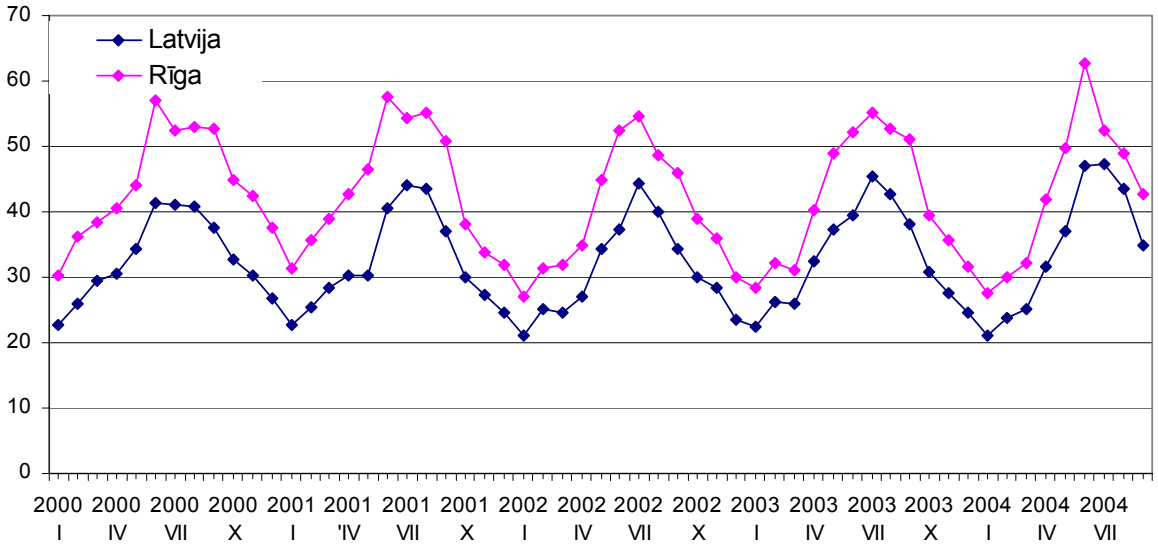

Attēls 11 Viesnīcu noslogojums Latvijā un Rīgā 2000.-2004.g. pa mēnešiem.

Toties straujo tūristu skaita pieaugumu šī gada trešajā ceturksnī izjuta Rīgas viesnīcas (skat. att.11. un att.12.). Ja 1997.gadā Rīgā viesnīcu noslogojums mainījās no 20% ne sezonā līdz 35% sezonas laikā (zīm.6.), tad ar 2000.gadu ne sezonas laikā viesnīcu noslogojums 30-40%, bet sezonas laikā 45-55%, kur šo rādītāju ir bijis iespējams noturēt pateicoties proporcionālajam tūristu un vietu skaita naktsmītnēs pieaugumam.

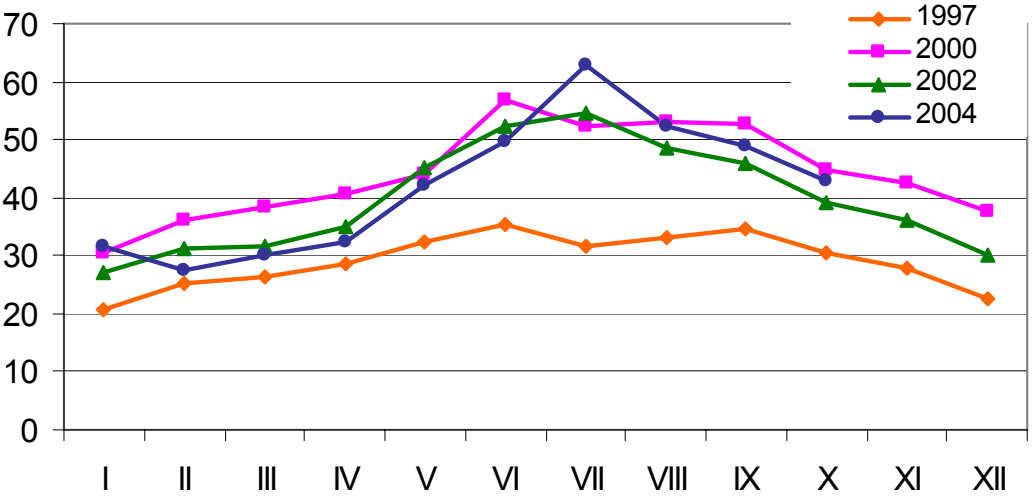

Attēls 12 Gultasvietu noslogojums Rīgā un Latvijā1997.-2004.g. pa mēnešiem

Toties šī gada trešajā ceturksnī viesnīcu skaita vidējais noslogojums Rīgā pārsniedza 60%, kas liek aizdomāties par Rīgas viesnīcu kapacitāti, ja ārvalstu viesu skaits arī nākamajos gados turpinās pieaugt.

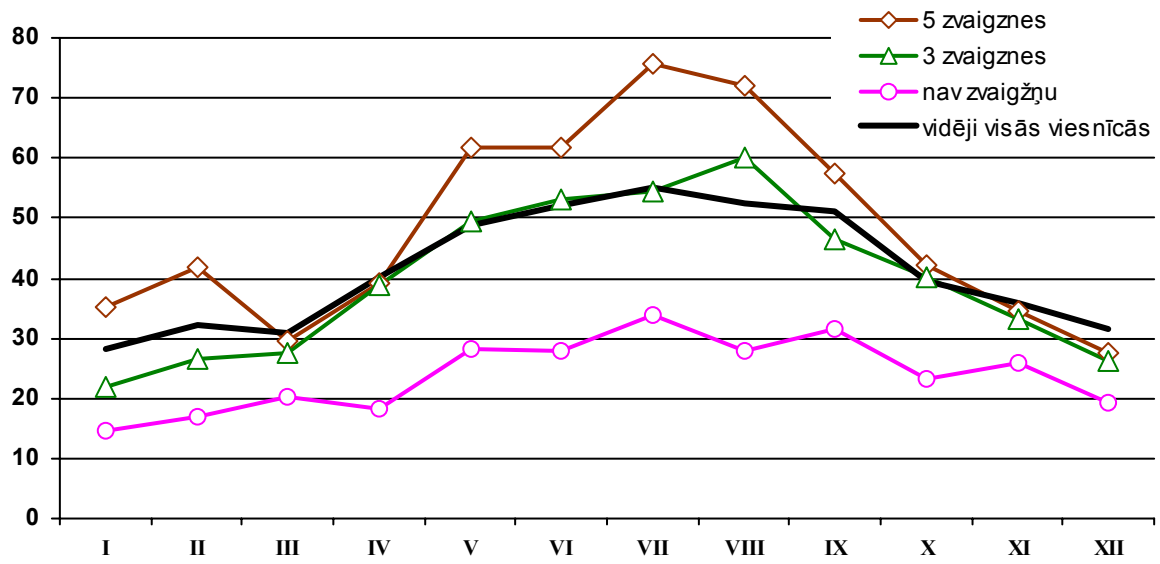

Attēls 13 Gultasvietu noslogojums Rīgā 2003.g. pēc viesnīcu veida

Kā redzams 13.attēlā, vislielākais gultasvietu noslogojums 2003.gadā ir bijis 5 zvaigžņu viesnīcās, kas izskaidrojams ar salīdzinoši ierobežoto šādu viesnīcu piedāvājumu, jo Latvijā ir pieejamas tikai 4 šāda tipa viesnīcas, pie tam visas ir Rīgā. Savukārt trīs zvaigžņu viesnīcu noslogojums sezonas laikā bija tuvu 60%. Jādomā, ka šogad šis rādītājs būs vēl augstāks. Toties viesnīcās, kurās vispār nav zvaigžņu, noslogojums svārstījās no 15% ne sezonā līdz 35% sezonas laikā. Tātad Rīgā vispieprasītākās ir 3-zvaigžņu un augstāku zvaigžņu viesnīcas, kuru noslogojums sezonas laikā ir jau tuvu maksimālajam. Domājot par tālāku kultūras tūrisma popularizēšanu Latvijas galvaspilsētā Rīgā (jo Rīgā vispopulārākais ir tieši kultūras tūrisms pēc UNESCO veiktā pētījuma), jārisina arīdzan jautājums par Rīgas viesnīcu kapacitāti, jo patlaban jau viesnīcu noslogojums tuvinās maksimumam.

Diemžēl tūrisma apsekojumos netiek uzrādīti viesnīcu un viesnīcām pielīdzināmo naktsmītņu noslogojumu sadalījums pa Latvijas novadiem, kas liedz izdarīt secinājumus par pieprasījuma un piedāvājuma samērību Latvijas novados un tur esošo naktsmītņu turpmāku attīstību.

1.6. Investīcijas tūrisma nozarē

Atsevišķi investīcijas tūrisma nozarē nekur netiek uzskaitītas. Par investīcijām tūrisma infrastruktūrā var spriest par investīcijām viesnīcu un restorānu attīstībā, kā arī pēc atsevišķām valsts attīstības programmu un dažādu Eiropas Savienības attīstības programmu, kā, piemēram, SAPARD, ieguldījumu tūrisma nozarē.

Kā jau iepriekšējā nodaļā par naktsmītņu attīstību Latvijā tika minēts, ka faktiski ar 2000.gadu ir vērojama straujāka naktsmītņu un tajā piedāvāto gultu skaita pieaugums, tad tas atspoguļojas arī nefinanšu investīciju rādītājos, kur viesnīcu un restorānu nozarē ir vērojams salīdzinoši straujš nefinanšu investīciju kāpums (att.14.). Ja no 1996. gada līdz 1999. investīcijas šajā nozarē sastādīja 6,6 līdz 7,7 mlj. latu, tad sākot ar 2000.gadu investīciju apjomi ir palielinājušies 4 reizes un svārstās no 29,8 mlj. latu 2000.gadā līdz 26,5 mlj. latu 2003.gadā.

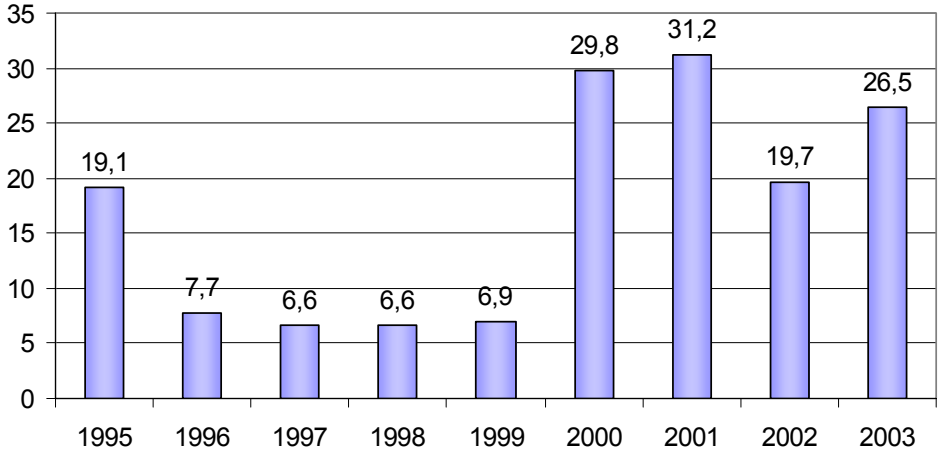

Attēls 14 Nefinanšu investīcijas viesnīcās un restorānos 2003.gada salīdzināmajās cenās

Kā liecina „Lauku ceļotājs" veidotais informatīvais pārskats par Valsts un ES atbalstu Latvijas lauku tūrisma attīstībai, jāsecina, ka lauku tūrisma attīstībā nozīmīga ir bijusi SAPARD programma, kur 2002.gadā vien realizēto projektu finansējums sastādīja 92 tūkstošus latu, bet pavisam apstiprināto projektu atbalstam paredzēti 1,6 mlj. latu. Ar ārvalstu finansu palīdzību 2002.gadā lauku tūrisma infrastruktūras sakārtošanā un attīstībā 2002.gadā tik ieguldīti 64 tūkstoši latu. Šie līdzekļi tika ieguldīti galvenokārt Kurzemes reģionā, Liepājas un Kuldīgas rajonos ekotūrisma attīstībai. Savukārt ar citu ES projektu kā Phare, Life, Leonardo da Vinci kopumā Latvijas tūrisma attīstībā (infrastruktūras sakārtošana, mārketings, sadarbības veicināšana) 2002.gada apstiprinātajos projektos tika investēti apmēram 2,8 mlj. latu, tai skaitā iesaistīto partnerorganizāciju līdzfinansējums. Vairums šo projektu ieviešana noslēgusies 2003.gada beigās.

Īstenojot Latvijas Tūrisma attīstības nacionālo programmu, 2002. gadā Latvijas valsts tūrisma infrastruktūras attīstībā investējusi 2,3 mlj. latu, neskaitot līdzfinansējumu SAPARD programmai. Savukārt dažādiem mārketinga pasākumiem tika ieguldīti 0,17 mlj. latu., statistikas datu ievākšanai un apstrādei 0,04 mlj. latu, bet dažādiem pētījumiem, apmācībai un pieredzes apmaiņai tika tērēti 0,02 mlj. latu.

Kopumā 2002. gadā Latvijas tūrisma attīstībā (neiekļaujot viesnīcu un restorānu nozari) tika ieguldīts tuvu pie 7 mlj. latu. Rezumējot augstāk minēto, lauku tūrisma attīstībai tika novirzīti 64% no kopējās ieguldītās summas, tai skaitā kopējā tūrisma infrastruktūrā 33%, bet mārketinga pasākumos 2,4%, pētījumos un pieredzes uzkrāšanā 0,2%, statistikas datu ievākšanai 0,4%.

Lai korektāk izvērtētu investīciju atdevi tūrisma nozarē, būtu nepieciešama rūpīgāka investēto apjomu datu uzskaite un analīze.

1.7. Ilgtspējīgas un līdzsvarortas tūrisma attīstības aspekti

Šajā sadaļā tiks izvērtētas tūrisma attīstības perspektīvas Latvijā no ekonomiskā, sociālā un apkārtējās vides aspekta.

1.7.1.Ekonomiskais aspekts

Tūrisma nozares ietekmi uz tautsaimniecības attīstību kopumā un ieguldījumu IKP ir diezgan grūti novērtēt, jo NACE klasifikatorā tūrisma nozare atsevišķi netiek izdalīta. I.Bērziņa un R.Karnīte darbā „Tūrisms Latvijā" (2001.g.) izdala ekonomiskās darbības, kas saistītas ar tūrismu tieši, netieši un mazāk netieši. Skat. att.15.

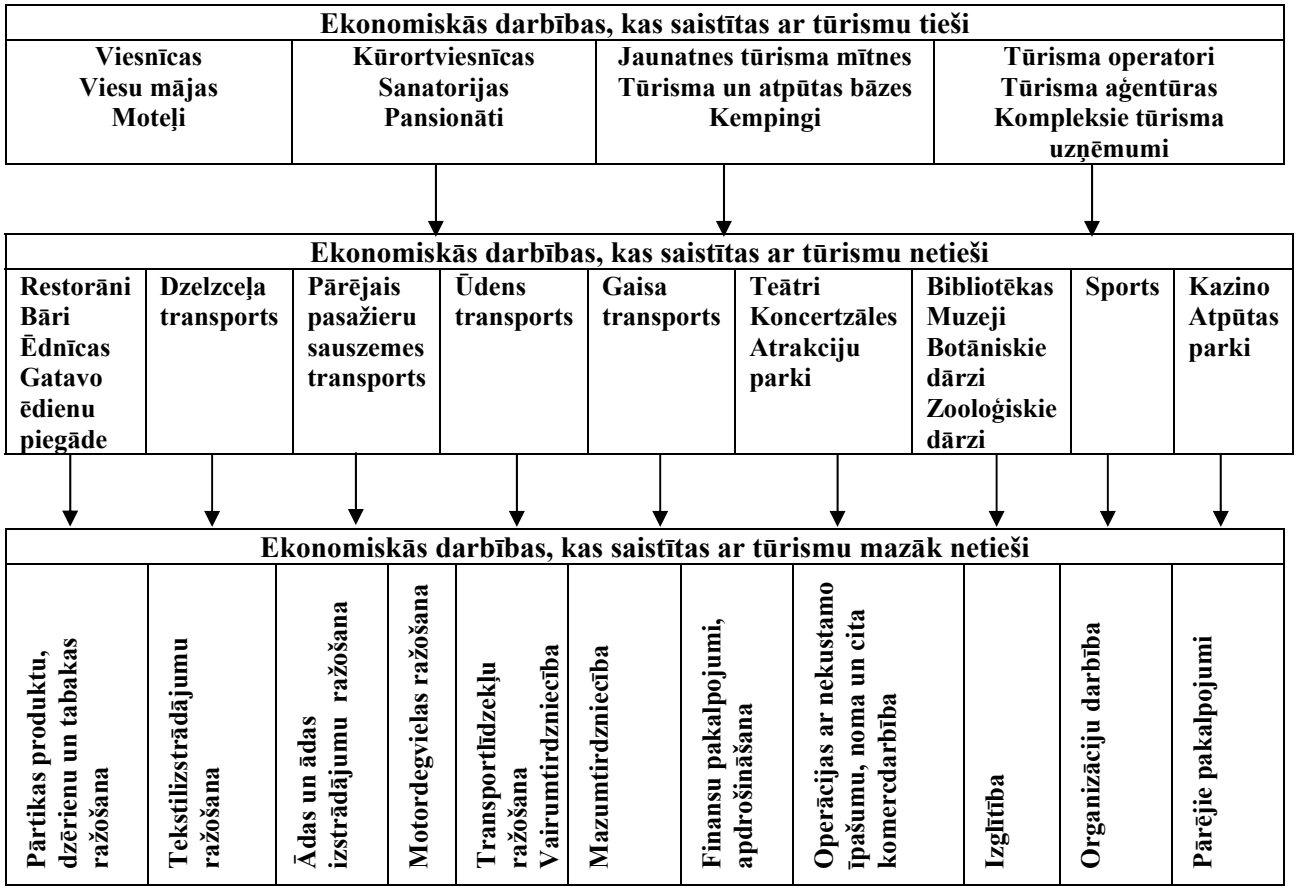

Attēls 15 Ar tūrismu saistītās ekonomiskās darbības

Izdalīt tūrisma tiešo ieguldījumu tautsaimniecības attīstībā ir gandrīz neiespējami, jo tūrisms ir netieši saistīts ar daudzām tautsaimniecības nozarēm, jo tūristi patērē šo nozaro ražotās preces un sniegtos pakalpojumus.

Tāpat veiktā tūrisma statistika vairāk ir orientēta uz tūrisma pakalpojumu ņēmēju, t.i., tūristu jeb ceļotāju, nevis uz tūrisma darbības uzskaitījumu. Pie tam nav pieejami dati par iekšzemes kopproduktu NACE klasifikācijas zemākos līmeņos. Tāpēc, vērtējot tūrisma ietekmi uz tautsaimniecību, ir iespējams novērtēt tiešo un netiešo ekonomisko darbību ieguldījumu IKP, kas šajā gadījumā pēc NACE klasifikatora ir H- viesnīcas un restorāni un I- transports, glabāšana un sakari.

Pēc centrālā statistikas biroja datiem, viesnīcas un restorāni ik gadu veido 1% no IKP, bet transports un sakari vidēji 12.5% no IKP.

Stabila tūrisma nozares izaugsme veicina arīdzan kopējo ekonomikas izaugsmi un labklājības līmeņa paaugstināšanu valstī.

1.7.2. Sociālais aspekts

Ceļotāji atstāj ietekmi uz vietējiem iedzīvotājiem. Būtiski ir apzināties, kādas ir galvenās ietekmes jomas un cik tās ir intensīvas. Neapstrīdams ir fakts, ka tūrisms palielina nodarbinātību pakalpojumu sektorā. No šāda viedokļa raugoties būtiski būtu virzīt tūrismu uz reģioniem ar lielāko bezdarbu. Taču tūrismam ir arī citas sociālās ietekmes. Notiek intensīvāka dzīves stilu un vērtību sistēmu mijiedarbība. Pie noteikta tūristu skaita veidojas noteikta psiholoģiskā ietekme. Kamēr Latvijā vēl notiek intensīva tūrisma industrijas attīstība, svarīgi būtu veikt šādu pētījumu par tūrisma sociālo ietekmi Latvijā. Taču jau iepriekš jārēķinās, ka būs grūtības pieņemt lēmumus par vēlamo attīstību dažādo vērtību sistēmu dēļ, piemēram, globalizācijas kontekstā.

1.7.3.Apkārtējās vides aspekts

Parasti tūristi iepazīstas ar kultūrvēsturiskām vai dabas vērtībām. Ja tūristu ir daudz, tad ap šīm vērtībām tiek izveidota tūrismam draudzīga infrastruktūra – ceļi, stāvvietas, skatu laukumi, ēdināšanas vietas, naktsmītnes un izklaides iestādījumi. Šāda infrastruktūra, kā arī liels kājāmgājēju skaits daļu no dabas retumiem var ietekmēt negatīvi. Pārsvarā tas attiecas uz retām augu un dzīvnieku sugām, kā arī aizsargājamām ainavām, piemēram, kāpām.

Otra būtiskākā tūrisma saistība ar apkārtējo vidi ir tāda, ka pēdējā laikā starptautiskajā tirgū rodas aizvien vairāk tādu pārtikušu tūristu, kuri vairs nevēlas doties uz pārpildītiem kūrortiem, bet tā vietā izvēlas civilizācijas mazāk skartas vietas. Šāda pieeja var būt ekonomiski izdevīga arī tūristu uzņēmējam - tiek veikti ietaupījumi uz tūrisma infrastruktūras kapitālieguldījumu rēķina. Turklāt, veiksmīga mārketinga gadījumā, nodrošinot tādus pašus ieņēmumus, kā tradicionāla tūrisma objekta gadījumā.

Jebkurā gadījumā, ekotūrisms ir jauna un dinamiska tirgus niša starptautiskajā tūrisma tirgū, un Latvijā jau ir sākts to apgūt.

Rezumējot tūrisma attīstības perspektīvas no dažādiem ilgtspējīgas un līdzsvarotas attīstības aspektiem, jāsecina, ka būtu nepieciešams dziļāk izvērtēt tūrisma sociālo ietekmi Latvijā, ekonomisko ieguvumu reģionālo distribūciju, kā arī neskarto dabas retumu unikalitātes vērtību, salīdzinājumā ar infrastruktūras nodrošināto labklājību. Kā veiksmīgus un turpināmus patreizējās attīstības piemērus var minēt specializāciju atbilstoši noteiktām tūrisma tirgus nišām – sakrālais tūrisms, kas vērtējams arī kā "pozitīvais" pretlīdzeklis pieaugošajam seksa pakalpojumu tūrismam, un ekotūrisms, kas starptautiskajā tūrisma tirgū kļūst arvien populārāks.

1.8. Rezumējums par tūrisma attīstību pēdējā desmitgadē

Ārvalstu ceļotāju skaita attīstībā pēdējā desmitgadē var izdalīt četrus posmus:
1994.-1995.gads – straujš ceļotāju skaita samazinājums;
1996.-1997.gads – mērens ceļotāju skaita pieaugums;
1998-1999.gads - mērens ceļotāju skaita samazinājums;
2000-2004.gads - stabils ceļotāju skaita pieaugums

-1998.gada ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija atpūtas, ārstēšanās un sporta, kā arī draugu un radinieku apmeklējuma ceļotāju samazināšanās no Krievijas. Savukārt nākamajos trijos, četros gados Krievijas ekonomiskās krīzes sekas jūtamas visos Krievijas ceļotāju sektoros, izņemot tranzītu.
- 1999.gadā ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija tranzīta ceļotāju skaita samazināšanās no Lietuvas. Šajā gadā kritums bija vērojams arī gandrīz visās citās Lietuvas ieceļotāju grupās, taču, atšķirībā no Krievijas, tas bija viengadīgs.

- Netipiski ir 2000.gada rādītāji, kad "veco" Eiropas Savienības valstu ceļotāju skaits ievērojami kritās, savukārt ievērojamā apjomā šajā gadā pieauga Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaits, taču šo izmaiņu iemesli nav viennozīmīgi. Atklāts paliek jautājums par Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaita straujo izmaiņu daļēju sakritību, kurām nākamajā gadā seko tik pat straujas izmaiņas pretējā virzienā. Vai tādas sagadīšanās var notikt arī turpmāk? Ja šādas svārstības sakrīt pilnībā (kāpums un kritums), tad, balstoties uz pieredzi no 1999. līdz 2001. gadam, svārstības Igaunijas un Lietuvas dēļ var veidot gandrīz 20% no kopējā ārvalstu ceļotāju skaita.

- Pēdējos trīs gados (2000.-2003.) galveno ārvalstu ieceļotāju skaita pieaugumu veido galvenokārt Vācijas, Somijas un Zviedrijas atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāji, bet tas izteiktākais samazinājums, kas bija (Somija, 2003.gads), galvenokārt veidojās no tranzīta ieceļotāju samazinājuma.

- Būtu nepieciešams dziļāk izvērtēt tūrisma sociālo ietekmi Latvijā, ekonomisko ieguvumu reģionālo distribūciju, kā arī neskarto dabas retumu unikalitātes vērtību, salīdzinājumā ar infrastruktūras nodrošināto labklājību.

-Kā veiksmīga un turpināma patreizējās attīstības tendence ir specializācija atbilstoši noteiktām tūrisma tirgus nišām.

2. Īstermiņa un ilgtermiņa tūrisma nozares attīstības prognozes

2.1. Eiropas Savienībā iestāšanās īstermiņa ietekme uz tūrismu

Šīs nodaļas mērķis ir pārbaudīt hipotēzi par to, ka uzreiz pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ārvalstu ceļotāju skaits strauji pieaug, taču pēc "pirmā viļņa" seko skaita vai tempa kritums, kuram seko stabils pieaugums. Pārbaude tika veikta ar analoģijas metodes palīdzību, izvērtējot tūrisma attīstību pēc iestāšanās ES līdzīgākajās no "vecajām" savienības valstīm.

Hipotēzes teorētiskais pamatojums balstīts uz sekojošiem apsvērumiem.

1) Vairumam rietumeiropiešu Latvija ir bijusī slēgtā zona – tātad nepieejama, maz zināma vieta ar „eksotikas" pieskaņu. Tos, kurus interesē vai varētu interesēt aplūkot Latviju savām acīm, var iedalīt vismaz divās lielās grupās. Viena grupa ir tie, kas brauca iepazīties drīz pēc neatkarības atgūšanas. Otrā ir tāda, kas priekšroku dod "civilizētai eksotikai". Pēdējai grupai fakts, ka "eksotiskā" valsts Latvija pievienojās ES 2004. gadā, ievērojami palielina "civilizētības" līmeni. Tādēļ tuvākajos gados pēc iestāšanās ES gaidāms ieinteresēto ieceļotāju straujāks pieaugums, kas pāris gadus vēlāk, kad "tvaiks noskrējis", pierims.
2) Pirms un pēc iestāšanās paredzama palielināta saimnieciskā pārrobežu ceļošana, ko nosaka gan administratīvās sistēmas, gan biznesa vides straujās izmaiņas šajā laikā.

Tādēļ tika izvirzīta hipotēze, ka pirmajā, otrajā, varbūt trešajā gadā pēc iestāšanās ES Latvijā gaidāms straujš ārvalstu ieceļotāju pieaugums, kuram seko viena vai pāris gadu kritums vai lēnāks pieaugums, kurš drīz pāriet stabilākā izmaiņu tendencē.

Lai pārbaudītu šāda attīstības varianta iespējamību, tika nolemts izvērtēt tūrisma attīstību pēciestāšanās periodā analoģiskās valstīs, kuras jau iepriekš bija iestājušās ES. Kā izvēles pamatkritērijs tika ņemts specifiskais valsts statuss – demokrātiska valsts Eiropas perifērijā, kura nesenā pagātnē tika uzskatīta par relatīvi nabadzīgu un atpalikušu. Šim kritērijam atbilstošākās tika izvēlētas Somija, Īrija, Portugāle un Spānija.

2.1.1.Īrijas analoģija

Īrija tika izslēgta no saraksta trīs iemeslu dēļ:

- kopš iestāšanās Eiropas Savienībā pagājis ilgs laiks (iestāšanās - 1973. gadā) – tagad ap iestāšanās brīdi notiekošie sociālie, ekonomiskie un politiskie procesi atšķiras no toreizējiem; tāpat mainījies ir arī tūrisma tirgus,
- nemieri Īrijā tūrismu varēja ietekmēt vairāk, nekā iestāšanās ES,

- nākamajā gadā (1974) tūrisma industrijā visā Eiropā bija jūtama starptautiskās ekonomiskās krīzes ietekme [9, 175]..

Tādēļ analoģija ar Īriju iestāšanās ES brīdī nebūtu pamatota.

2.1.2.Spāniajs analoģija

Spānijas analoģijas statuss ir diskutabls. Tā daļēji atbilst pēc centrālā kritērija – bijusi Eiropas mērogā relatīvi nabadzīga valsts un atrodas Eiropas Rietumu malā, taču ir liela. Reģionālajam faktoram papildus līdzība ar Latviju ir tāda, ka Spānija ir tranzītvalsts uz Āfriku. Arī Franko režīma ietekmei ir zināma analoģija ar Padomju Savienību. Taču galvenā atšķirība ir tāda, tūrismam Spānijā ir bijusi daudz lielāka nozīme. Spānija tiek raksturota kā masu tūrisma zeme. Tūrisma industrija strauji attīstījās jau kopš 50-tajiem gadiem, padarot to par otru nozīmīgāko valsti pasaules tūrismā 80-tajos gados [9, 40]. Turklāt tūrisms savulaik tika novērtēts kā viens no ģenerāļa Franko stratēģiskajiem instrumentiem gan ekonomiskās attīstības nodrošināšanai, gan zināmai diktatoriskā režīma akceptēšanai no citu Eiropas valstu puses [11; 15]. Tādējādi maz ticams, ka iestāšanās Eiropas Savienībā 1986. gadā būtiski ietekmētu tūristu apjomus. Taču, jebkurā gadījumā, paliek tas efekts, ko uz ceļotāju skaitu atstāj darījumu braucieni paaugstinātas ekonomiskās un administratīvās aktivitātes dēļ.

2.1.3. Portugāles analoģija

Portugāle savā ziņā uzskatāma par līdzīgu Spānijai, tikai ar to atšķirību, ka tūrismam lielās Spānijas ēnā ir cits raksturs. Līdzīgi kā Spānijai, viens no galvenajiem tūrisma atraktivitātes faktoriem ir garā piekrastes līnija. Portugāles tūrisma raksturīgā iezīme ir tirgus segmentācija. Kopš Portugālē ir tikusi formulēta pirmā valsts tūrisma politika, valsts konstanti ir veicinājusi ekskluzīvā jeb "luksus" tūrisma attīstību. [121]. Vēl viena raksturīga iezīme, īpaši 70-tajos gados, bija relatīvi lētas cenas, kas izkonkurēja citas līdzīgas piekrastes siltās valstis [9, 108]. Portugāles tūrisma industrijai raksturīga arī izteikta reģionālā polarizācija, kam viens no iemesliem bija tas, ka no lielajām iekšzemes lielpilsētām uz piekrasti brauca atpūsties uz dažādām vietām[9, 107]. Portugālei vērojamas vairāk līdzības ar Latviju, nekā Spānijai gan tūrisma plašuma dēļ, gan zemo cenu dēļ. Vienīgi reģionalizācija Latvijā līdz šim bijusi mazāk izteikta, taču situācija strauji mainās, kam viens no iemesliem ir atbalsts reģionu viesu māju veidošanai. Arī Portugāle, tāpat kā Spānija, Eiropas savienībā iestājās 1986.gadā.

2.1.4. Somijas analoģija

Somija iestājās Eiropas Savienībā 1995.gadā. Paši somi deviņdesmito gadu sākumu sauc par lielās depresijas periodu. galvenie iemesli tam bija Padomju Savienības - galvenā Somijas preču noieta tirgus sabrukšana, kā arī pārorientēšanās uz kapitālistiskākiem tirgiem. Šīs pārmaiņas ietekmēja arī tūrisma infrastruktūru. Somijas tūrisma īpatnība ir tāda, ka tajā nav Eiropas mēroga kultūrvēsturisku vērtību. Mārketinga uzsvars tiek likts uz neskarto dabu, daudzajiem ezeriem, makšķerēšanu, kā arī aktīvo atpūtu pie dabas. Galvenās Somijas analoģijas ar Latviju ir šo valstu periferiālais statuss iestāšanās ES brīdī, kā arī straujā ekonomiskās orientācijas maiņa. Kā zīmīgākā atšķirība, savukārt, minams tas, ka iestāšanās brīdī Latvijā ekonomiskais noskaņojums bija izteikti optimistisks.

Šīs valstis, kurām konkrētajā aspektā ir analoģija ar Latviju turpmāk tiks sauktas par etalonvalstīm. Analoģijas analīzē jāņem vērā arī tas, lai nebūtu pagājis pārāk ilgs laiks kopš analoģiskā notikuma – iestāšanās ES. Pārējās valstis, kas iestājušās ES pēc 1973.gada (kad iestājās 3 valstis), ir Austrija (1995), Grieķija (1981) un Zviedrija (1995). Gan Austrijai, gan

Grieķijai ir tik populārs kultūrvēsturisko bagātību klāsts, ka grūti salīdzināt ar Latvijas situāciju. Savukārt Zviedrija īsti neatbilst kritērijam: demokrātiska valsts Eiropas perifērijā, kura nesenā pagātnē tika uzskatīta par relatīvi nabadzīgu un atpalikušu.

Tātad, kā valstis – etaloni tika izvēlētas Somija un Portugāle, pārbaudot arī Spānijas situāciju.

2.1.5. Analogu analīze

Tūrisma nozarē mēdz būt grūtības ar korektu statistisko informāciju. Īpaši tas attiecas uz senākiem datiem. Tā kā centrālais prognozējamais Latvijas tūrisma rādītājs ir ārvalstu ieceļotāju skaits gadā, tad arī etalonvalstu datiem vajadzētu būt par tādu pašu rādītāju.

Interneta datubāzēs pieejamā informācija pārsvarā ir par pēdējiem desmit gadiem. Tādējādi, visvieglāk pieejami bija dati par Somiju, kura Eiropas Savienībā iestājās 1995.gadā. Somijas statistikas pārvalde nepublicē tieši šādu rādītāju. Tuvākais pieejamais rādītājs bija ārvalstnieku nakšņojumu skaits. [http://www.mek.fi/web/MekEng/publish.nsf/(PublishedSheets2)/2F17EDDF51D6C8A3C2256C7C003B3677?openDocument&sheetList=TourismStatistics] (10.tabula).

Tabula 10 Tūrisma dati par etalonvalstīm

	1996	*1997*	*1998*	*1999*	*2000*	*mērvienība*	*avots*
Somija	3 285	3 646	3 700	3 774	4 066	ārvalstnieku pavadīto nakšu skaits, tūkst.	http://www.mek.fi
	1987	*1988*	*1989*	*1990*	*1991*		
Portugāle	171	178	183	195	222	ārvalstnieku pavadīto nakšu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem	Eurostat Yearbook 98/99
	1987	*1988*	*1989*	*1990*	*1991*		
Spānija	252	240	214	195	230	ārvalstnieku pavadīto nakšu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem	Eurostat Yearbook 98/99

Kas attiecas uz Portugāles un Spānijas iestāšanos ES 1986.gadā, tad vienīgā atbilstošākā informācija par šo laiku bija tūristu mītnēs ārvalstnieku pavadīto nakšu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem (9.tabula). Šim rādītājam ir divi faktori, kas var izkropļot korelāciju ar ārvalstu ieceļotāju skaitu gadā. Viens ir ārvalstnieka uzturēšanās ilgums valstī. Otrs ir iedzīvotāju skaits valstī. Neskatoties uz neprecizitāti, tomēr šī informācija tika iekļauta analīzē, lai pārbaudītu, vai dinamikas tendence ir vai nav vērojama. Šīs informācijas avots ir Latvijas Republikas Centrālajā statistikas pārvaldē pieejamā Eurostat gadagrāmata 98/99. [4, 432].

Par visām trijām valstīm bija pieejama raksturojošā informācija, kas ir par piecu gadu laika periodu pēc pievienošanās brīža Eiropas Savienībai. Plašāks salīdzināmais periods arī nav nepieciešams, jo katras valsts tūrisma attīstībai ir sava gaita – analīzei svarīgi ir paši tuvākie gadi pēc iestāšanās ES.

Lai salīdzinātu visu trīs etalonvalstu tūrisma rādītāju dinamiku, tika aprēķināts ikgadējais pieauguma temps, procentos katrā gadā pēc iestāšanās ES (11.tabula) (iestāšanās gads tiek skaitīts kā nultais).

Tabula 11 Pieauguma temps tūrisma datiem par etalonvalstīm pa gadiem pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, %

	2.gads	3.gads	4.gads	5.gads	*Pieauguma tempa samazinājums 3.gadā*
Somija	11,0	1,5	2,0	7,7	*-9,5*
Portugāle	4,1	2,8	6,6	13,8	*-1,3*
Spānija	-4,8	-10,8	-8,9	17,9	*-6,1*
Vidēji					***-5,6***

2.1.6. Iegūto rezultātu analīze

Tā kā informācija par etalonvalstīm nebija pieejama par tādu pašu rādītāju, kāds tiek izmantots prognozēm Latvijai, turklāt atšķīrās arī pa etalonvalstīm, tad vērtēšana tika veikta balstoties uz ikgadējām izmaiņām procentos. 11.tabulas dati parādīti 16.attēlā, kur skaidri redzams, ka katrā no etalonvalstīm tūrisma dinamika atšķiras, taču visām trijām ir viena kopīga iezīme – 3. gadā pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ārvalstnieku pavadīto nakšu skaita ikgadējais pieaugums ir viszemākais piecgadē.

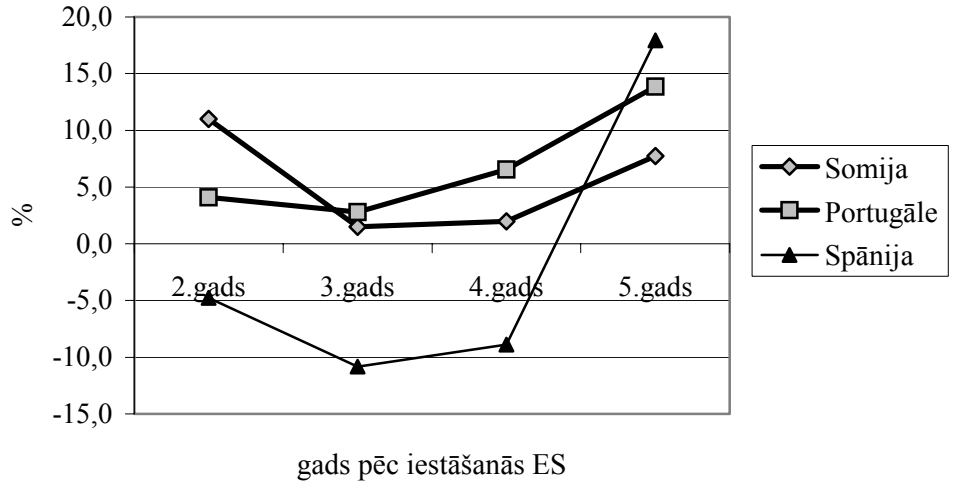

Attēls 16 Pieauguma temps tūrisma datiem par etalonvalstīm pa gadiem pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, %

Avots: aprēķināts, balstoties uz Eurostat informāciju

Tādējādi etalonvalstu rādītāji sakrīt ar sākumā izvirzīto tēzi par to, ka uzreiz pēc iestāšanās Eiropas Savienībā ārvalstu ceļotāju skaits strauji pieaug, taču pēc "pirmā viļņa" seko skaita vai tempa kritums. Šo sakritību nevar uztvert kā stingru pierādījumu, taču tas ievērojami palielina iespējamību, ka 2. līdz 4. gadā pēc iestāšanās ES (2006. – 2008.gads), pieauguma temps varētu pierimt arī Latvijā.

Vērtējot līmeni, kādā pieauguma tempa kritums varētu būt gaidāms, var balstīties uz 11.tabulā attēlotajiem datiem. Vērtēt vidējo etalonvalstu rādītāju pieaugumu 3.gadā nebūtu korekti, jo katrā valstī ir sava specifiskā situācija – citās pieaugums, citās kritums. Tādēļ apkopoti tika dati par izmaiņām rādītāja pieauguma tempos starp 2. un 3. gadu. Somijā

kritums ir vislielākais, bet Spānijā – vismazākais. Vidēji 3. gadā pieaugums bija par 5,6% mazāks, nekā 2. gadā pēc iestāšanās ES.

Ja pieņem, ka iestāšanās Eiropas Savienībā Latvijā tūrismu īstermiņā ietekmēs līdzīgi, kā Somiju, Portugāli un Spāniju, tad gaidāms ārvalstu tūristu skaita pieauguma tempa samazinājums apmēram par 5,6% visdrīzāk 2007.gadā.

2.2 Sezonālo svārstību modelēšana

Tūrisma nozarei ir izteikti sezonāls raksturs, kas ir atkarīgs no piedāvāto tūrisma produktu klāsta. Latvijas tūrismam ir raksturīgi augstāka ceļotāju aktivitāte vasarā un zemāka ziemā. Lai prognozētu ceļotāju skaita pieaugumu pēc esošajām tendencēm, ņemot vērā periodiskās svārstības, svārstību modelēšanā izmanto trigonometriskās funkcijas.

$$\tilde{y} = f(t) + \sum_{i=1}^{\frac{h}{2}} \left[a_i Sin\left(\frac{i2\pi t}{h}\right) + b_i Cos\left(\frac{i2\pi t}{h}\right) \right]$$

kur, ai, b_i – modeļu parametri,
h – svārstību perioda garums,
f(t) - trenda modelis.

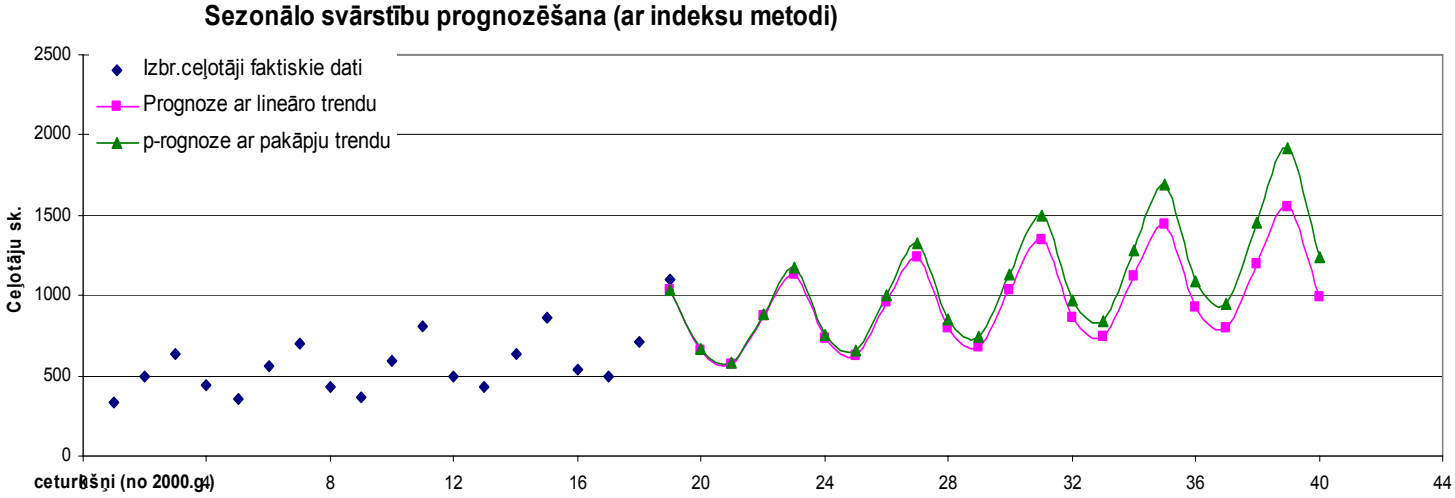

Zīmējums A Sezonālo svārstību prognozes, izmantojot lineāro trendu un pakāpju trendu.

Zīmējumā A attēlotas izceļojušo ārzemju tūristu skaits pa ceturkšņiem 2000.g 1.ceturksnis līdz 2004. gada 3.ceturksnim (1. līdz 19.periods), un prognozētās ceļotāju skaita svārstības pa turpmākajiem ceturkšņiem 2004.gada 4.ceturksnis līdz 2009.gada 4.ceturksnis (20. līdz 40.periods.).

Tabula 12 Sezonālo svārstību prognozes pa gadiem.

Gads	Prognozes ar nelineāro trendu	Pieauguma tempi	Prognozes ar lineāro trendu	Pieauguma tempi
2003	2648,3		2693,2	
2004	2996,0	1,13	3000,4	1,11
2005	3389,3	1,13	3307,6	1,10
2006	3834,2	1,13	3614,8	1,09

2007	4337,5	1,13	3922,0	1,08
2008	4906,8	1,13	4229,2	1,08
2009	5550,9	1,13	4536,4	1,07

Tabulā 1 apkopotas šo sezonālo svārstību prognozes pa gadiem. Kur, izmantojot nelineāro trendu, tiek prognozētas ikgadējie ārzemju tūristu pieauguma tempi gadā 13%, bet, izmantojot lineāro trendu, tūristu pieauguma tempi mainās no 11% 2004. gadā līdz 7% 2009. gadā.

Izvērtējot ekspertu prognozes, redzēsim, ka ekspertu novērtējums ir ļoti līdzīgs sezonālo svārstību modeļa uzrādītajām prognozēm.

2.2.Ekspertu vērtējuma analīze

Lai kvalitatīvi prognozētu tūrisma attīstību Latvijā, svarīgi ir apzināt galvenos faktorus, kas ietekmēs tūrisma rādītāju izmaiņas. Šajā pētījumā galvenā informācija par ietekmējošiem faktoriem tika iegūta no speciālistiem, kas ir kompetenti tūrisma jomā. Speciālistu viedokļi tika apkopoti ne tikai par tūrisma attīstības faktoriem, bet arī par "veiksmes faktoriem", jeb nepieciešamākajam valsts aktivitātēm lai veicinātu līdzsvarotu un ilgtspējīgu tūrisma attīstību Latvijā. Līdzsvarotās un ilgtspējīgās attīstības koncepcijas iekļaušana intervijās bija arī kā izglītojošs instruments, kas veicināja speciālistus ņemt vērā ne tikai ekonomiskos, bet arī sociālos un apkārtējās vides aspektus tūrisma attīstībā.

Ekspertu vērtējumu izmantošanai Latvijas tūrisma prognožu veidošanā šobrīd ir īpaši svarīga loma, jo pēdējo gadu tūrisma attīstības dinamika Latvijā nav vienmērīga – stabilam ārvalstu ieceļotāju skaita pieaugumam pēdējos gados sekoja straujš lēciens 2004.gadā. Tādēļ prognozēšana no tehniskā viedokļa ir ievērojami sarežģītāka – vai par pamatu prognozēm ņemt pēdējās piecgades vai pēdējā gada pieaugumu? Ekspertīze tika izmantots kā drošākais līdzeklis, lai novērtētu Latvijas tūrisma dinamikas virzienu.

2.2.1.Izmantotā metode

Speciālistu viedokļu apkopošanas process tika balstīts uz Delfi metodi. Tā ir viena no visplašāk izmantotajām ekspertmetodēm prognozēšanā [7, 324]. Delfi metodei raksturīgākais ir tas, ka tajā veic speciālistu viedokļu apkopošanu vairākās kārtās, bet bez savstarpējas speciālistu komunikācijas. Pēc katras kārtas veic viedokļu statistisko apstrādi un iepazīstina ar rezultātiem visus ekspertus, ļaujot koriģēt vai pamatot savus vērtējumus, ja tie atšķiras.

Šī pētījuma ietvaros tika veikta aptauja divās kārtās. Pirmajā kārtā tika iegūti ekspertu viedokļi. Otrajā kārtā prognožu rezultātu apkopojums tika nosūtīts visiem ekspertiem izvērtēšanai. Intensīvāk komentāri tika prasīti tiem ekspertiem, kuru vērtējums no vidējā atšķīrās vairāk kā par ceturtdaļu [3, 25].

Eksperti tika intervēti pa telefonu un klātienē, balstoties uz iepriekš sagatavotu intervijas anketu (skat. pielikums 1), ko aizpildīja intervētājs.

2.2.2.Ekspertu izvēle

Ekspertu izvēle tika veikta pēc sekojošas metodes: sākumā tiek intervēts tūrisma jomā institucionāli augstākstāvošais eksperts. Viņam tiek prasīts norādīt citus kompetentākos speciālistu, kuriem, savukārt, tiek prasīts tas pats. Šādas metodes trūkums ir tas, ka pastāv risks intervēt viena specifiska viedokļa ekspertus, kas savstarpēji ir vairāk pazīstami, salīdzinot ar citu viedokļu grupām. Lai mazinātu šo vienpusības risku, par pirmajiem tika

izvēlēti divi eksperti, viens no praktiskām, otrs no akadēmiskām aprindām: Ekonomikas ministrijas Tūrisma departaments un Latvijas Universitātes Ekonomikas un vadības fakultātes Tūrisma un viesnīcu vadības studiju programmas vadītājs. Intervēto ekspertu skaits tika izvēlēts pēc sekojoša algoritma: intervēšanas ķēdes process tika beigts, kad kāds no ekspertiem kā nākamo intervējamo minēja tādu ekspertu, kurš/kura jau ir intervēts(-a). Turpmākajos pētījumos ekspertīzi var turpināt, kamēr vairs netiek pieminēts neviens jauns eksperts.

2.2.3. Ekspertu intervija

Lai speciālistu intervija būtu strukturētāka, eksperti tika intervēti, balstoties uz iepriekš sagatavotiem jautājumiem(anketa pievienota pielikumā 1):

1. Kāds būs vidējais ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums Latvijā?
   (tuvākajos 5, 10, 30 gados)

2. Kāpēc ārvalstu viesu skaits pieaugs vairāk/mazāk, nekā iepriekšējā periodā?
a) periodā 2005-2009 g.
b) periodā 2010-2014 g.
c) periodā 2015-2030 g.

3. Kādas būtu svarīgākās valsts aktivitātes līdzsvarota un ilgtspējīga tūrisma attīstīšanai Latvijā?

4. Iesakiet, lūdzu, vēl kādu tūrisma ekspertu!

2.2.4. Aptauju rezultāti

Kopumā tika aptaujāti 11 eksperti (sarakstu skat. pielikumā 2.), no kuriem daļa intervēti klātienē, daļa pa telefonu, daļa ar elektroniskā pasta starpniecību.

Tabulā 13. apkopotas atbildes uz 1. jautājumu „Kāds būs vidējais ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums Latvijā?"

Tabula 13 Ekspertu vērtējums par ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums Latvijā, attiecībā pret iepriekšējo gadu, %

Eksperts	*2005-2009*	*2010-2014*	*2015-2030*
1	18	**3**	
2	15	**19**	4
3	13	**11**	5
4	**25**	**3**	3
5	15	**11**	
6	15	**3**	
7	12	7	4
8	18	10	**8**
9	**6**	**3**	3
10	**10**	7	**7**
11	15	10	5
Vidēji	*14,7*	*7,9*	*4,9*

Kopumā ekspertu vērtējums paredz, ka tuvākajā piecgadē sagaidāms vislielākais ikgadējais pieaugums (vidēji 14,7% gadā), aiznākamajā mazāks (vidēji 7,9% gadā), bet periodā no 2015.gada līdz 2030.gadam – vismazākais(vidēji 4,9% gadā).

Tuvākajā prognozēšanas periodā (2005.-2009.gads) ekspertu vērtējums ir salīdzinoši viendabīgs - puse ekspertu deva vērtējumu 12-15%, bet vērtējums, kas atšķirtos no vidējā vairāk par 25% bija mazāk kā trešdaļai ekspertu (trijiem).

Nākamā piecgade (2010.-2014.gads) vērtējama kā vispretrunīgākā. Vidējais vērtējums ir 7,9, taču veidojās divas modas – ekspertu viedokļi dalās divās grupās. Vienas grupas (gandrīz 40% ekspertu) vērtējums ir 3%, bet otras grupas (arī gandrīz 40% ekspertu) vērtējums ir 10-11%. Tādējādi veidojas trīs prognožu varianti: vidējais un divi modālie. Šis sadalījums tiks ņemts par galveno pamatojumu optimistiskajām un pesimistiskajām prognozēm.

Vistālākajā prognozēšanas periodā (2015.-2030.gads) vērtējumu būtība ir tāda, ka vidējais ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums Latvijā, attiecībā pret iepriekšējo gadu, būs tuvs pārējo Eiropas savienības valstu vidējam līmenim, vai nedaudz pārsniegs to.

Nākamajā jautājumā tika noskaidrots iemesls, kāpēc eksperti ir devuši tādu skaitlisko vērtējumu: „Kāpēc ārvalstu viesu skaits pieaugs vairāk/mazāk, nekā iepriekšējā periodā?" Jautājums tika vaicāts par katru prognozēto periodu atsevišķi.

Pirmā perioda novērtējumiem(2005.-2009.gads), kuros prognozēts straujš kāpums, visbiežāk minētais pamatojums (pieminēja vairāk kā puse ekspertu) bija iestāšanās Eiropas Savienībā, kas nodrošina ārvalstu ieceļotāju skaita strauju pieaugumu tuvākajos gados. Kā nākamais populārākais iemesls (pieminēja vairāk kā trešdaļa ekspertu) straujam pieaugumam bija Latvijas lielā atraktivitāte – Eiropas Savienības tūristu interese par jauno ES dalībvalsti, neizpētīts Eiropas reģions. Nākamais biežāk minētais iemesls (pieminēja gandrīz trešdaļa ekspertu) bija palielinātā drošība. Drošība šajā gadījumā tika interpretēta tā, ka tūrists Latvijā nepazudīs, ka standarti ir līdzīgi kā citur ES, un ka nepatīkami pārsteigumi nav obligāta ceļojuma sastāvdaļa. Tikpat populārs iemesls, kā drošība, tika minēts arī iepriekšējā darba rezultāti, kuru sekas redzamas tagad un turpināsies tuvākajos gados – dalība starptautiskās struktūrās, tūrfirmu apvienošanās, pakalpojumu kvalitātes celšanās, īpaši reģionos. Tik pat nozīmīgs iemesls, kā abi iepriekšējie, ekspertuprāt, ir lētās aviolīnijas un jaunie reisi. Iemesls, kuru minēja divi eksperti, ir Latvijas, kā tūrisma mērķa atpazīstamība, kas strauji palielinās. Vēl izskanēja šādi iemesli, ko minēja tikai viens eksperts: modes vilnis, sporta pasākumi, Eiro ieviešana, tūristi no tālākām zemēm, plašas iespējas attīstīt tūrisma produktu sortimentu un kopējā valsts izaugsme.

Ne visi eksperti vērtēja, ka nākamā piecgadē kāpums būs straujāks, nekā iepriekšējā. Kā biežāk minētais šo ekspertu iemesls (pieminēja gandrīz trešdaļa ekspertu) ir tūrisma infrastruktūras nespēja absorbēt viesu skaitu. Pa diviem ekspertiem minēja vāju apkalpošanu (laipnība, valodu zināšanas) un augstas pakalpojumu izmaksas. Vēl izskanēja šādi iemesli, ko minēja tikai viens eksperts: vāja informēšanas sistēma, piekļuves grūtības, īpaši reģionos un tūrisma resursu ierobežotība.

Rezumējot var secināt, ka svarīgākie iemesli kāpēc ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums attiecībā pret iepriekšējo gadu Latvijā nākamajā piecgadē būs lielāks, nekā iepriekšējā, pēc ekspertu vērtējuma ir iestāšanās Eiropas Savienībā, kas palielina Latvijas atraktivitāti un drošību, kā arī iepriekšējā tūrisma organizāciju darba rezultāti un lētais

transports. Taču ja netiks nodrošināta tūrisma infrastruktūras spēja absorbēt viesus, uzlabota apkalpošanas kvalitāte un turpināts darbs pie pakalpojumu cenu samazināšanas, tad ārvalstu ceļotāju skaita varētu pieaugt lēnāk, nekā iepriekšējā piecgadē.

2.3. Prognožu apkopojums

Šajā pētījumā prognozes tiek balstītas uz ārvalstu ceļotāju skaita dinamiku periodā no 2005. līdz 2030. gadam. Iepriekšējās nodaļās tika izvērtēts, kāda ir iestāšanās Eiropas Savienībā ietekme uz tūrismu Latvijā, balstoties uz līdzīgu valstu pieredzi, tika apkopotas ekspertu veiktās prognozes, kā arī modelēta ceļotāju skaita dinamika, balstoties uz 1995.-2003.gadu pieredzes.

Gala prognoze veidota uz ekspertu vērtējumu bāzes, kura papildināta ar citu prognožu rezultātiem. Attēlā 17 grafiskā veidā parādīta 13. tabulas informācija. Šīs prognozes nepilnība ir tāda, ka vidējie vērtējumi ir zināmi par vairāku gadu periodiem, taču nav zināmi par atsevišķiem gadiem.

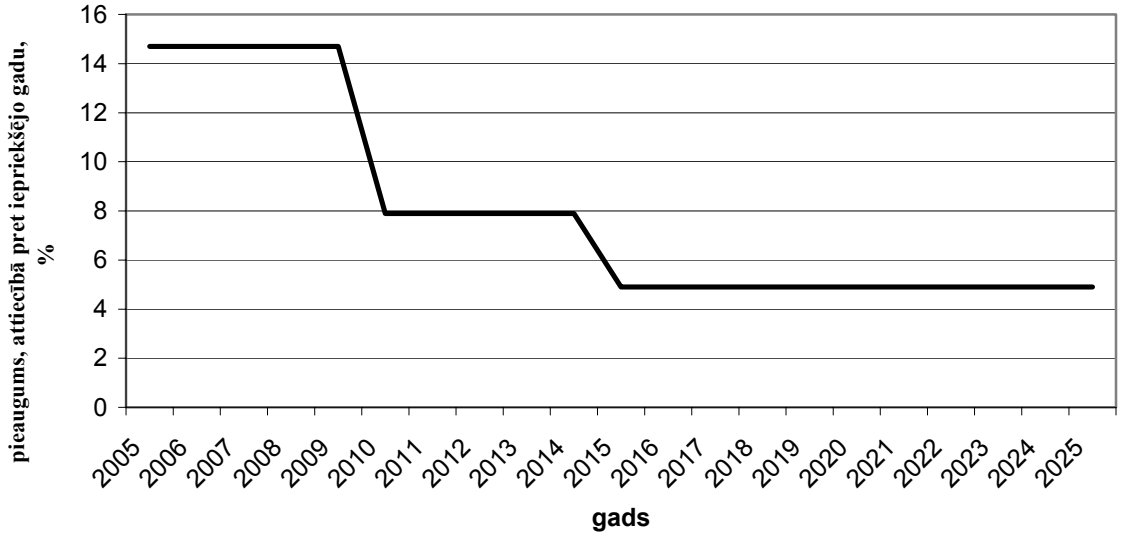

Attēls 17 ***Ekspertu vērtējums par ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējo pieaugumu Latvijā, attiecībā pret iepriekšējo gadu, 2005. -2025. gads, %***

Šī prognoze ir papildināta ar rezultātiem no nodaļas, kurā tika izvērtēts, kāda ir iestāšanās Eiropas Savienībā īstermiņa ietekme uz tūrismu Latvijā, balstoties uz līdzīgu valstu pieredzi. Tajā nodaļā tika secināts, ka, visdrīzāk, īstermiņa ietekme sagaidāma 2007. gadā kā ieceļotāju skaita pieauguma kritums par 5,6%. Daži eksperti savā prognozē paredzēja, ka divus gadus saglabāsies augsts pieaugums 2004. gada līmenī (18%), kam sekos kritums. Šādas prognozes ticamību pastiprina aiznākamajā gadā gaidāmais hokeja čempionāts. Krituma gads sakrīt ar iepriekš prognozēto 2007. gadu. Tādēļ pamatprognoze 2005.-2009.gadiem tika noteikta pēc sekojoša algoritma: pirmajos divos gados izvēlēts 18% ikgadējais ceļotāju skaita pieaugums, 2007. gadā kritums par 5,6%, bet 2008. un 2009. gadu prognozes tika aprēķināta tāda, lai visu piecu gadu aritmētiskais vidējais pieaugums sakristu ar ekspertu sniegto vidējo vērtējumu – 14,7%. (skat. 18. attēlu).

Vairums ekspertu atzīmēja, ka trešajā periodā (2015.-2025.gads) ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums Latvijā tuvosies vidējam Eiropas Savienības līmenim. Kā noteikts

iepriekšējā sadaļā par gaidāmo ceļotāju skaita dinamiku Eiropas Savienībā, ticamākā prognoze ir 3%, kuru prognozē Pasaules tūrisma organizācija. Tādēļ kombinētajā prognozē ekspertu vērtējums tika nomainīts ar Pasaules tūrisma organizācijas vērtējumu. (skat. 18. attēlu).

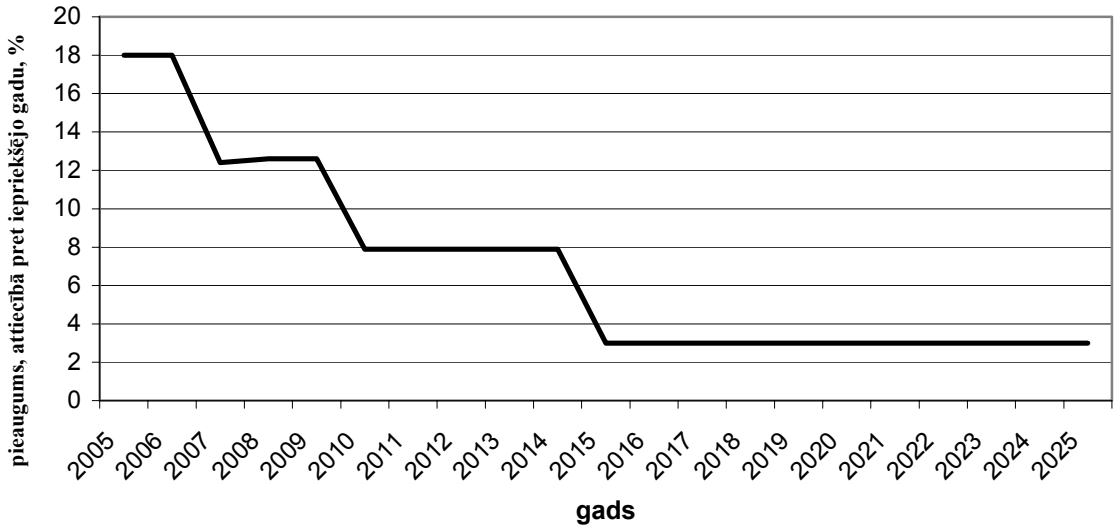

Attēls 18 ***7. att.Kombinētā prognoze ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējam pieaugumam Latvijā, attiecībā pret iepriekšējo gadu, 2005. -2025. gads, % (ekspertu vērtējums, papildināts ar ES iestāšanās īstermiņa efektu un ES prognozēm)***

Attēlā 17. un 18. ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums 2010. -2014.gados ir attēlots vienāds, atbilstoši vidējam ekspertu vērtējumam par šo periodu. Respektīvi, lēcienveida kritumus prognozēs nosaka ekspertiem uzdoto jautājumu struktūra, kur tika vaicāts par periodiem, nevis atsevišķiem gadiem. Taču pārejas no viena perioda uz otru realitātē, visdrīzāk, nebūs lēcienveidīgas. Tādēļ tika izveidots teorētisks modelis vidējā perioda gala vērtību izlīdzināšanai ar blakusperiodiem. Tika piemeklēts tāds modelis, kuram būtu vislielākais korelācijas koeficients ar ekspertu vērtējumu, kas papildināts ar ES iestāšanās īstermiņa efektu un ES prognozēm . Šāds modelis ir trešās pakāpes vienādojums:

$y = -0{,}0016x3 + 0{,}1125x2 - 2{,}5028x + 20{,}898$

Korelācijas koeficients ir 0,9775.
Šis modelis dilstošu izlīdzinājumu veido arī trešajā prognozētajā periodā (2015.-2025.gads), pie tam tādā veidā, ka ir lēzena pāreja no iepriekšējā perioda un beigās tiek sasniegts 3 % līmenis. Tādējādi perioda sākumā tiek saglabāts ekspertu sniegto vērtējums, bet perioda beigās notiek pāreja uz Eiropas Savienības vidējo prognozēto pieaugumu (att.19).

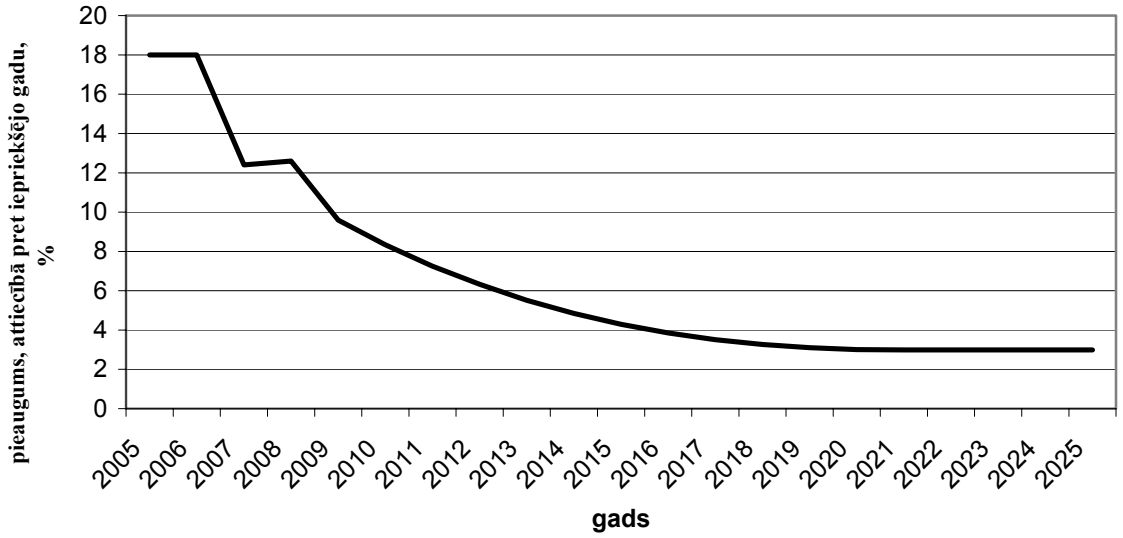

Attēls 19 ***Kombinētā prognoze ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējam pieaugumam Latvijā, attiecībā pret iepriekšējo gadu, 2005. -2025. gads, % (ekspertu vērtējums, papildināts ar ES iestāšanās īstermiņa efektu, ES prognozēm un izlīdzinošo modeli)***

Attēlā 20. attēlota kombinētā prognoze, kas ir pārrēķināta fiziskajās vienībās – ceļotāju skaitā.

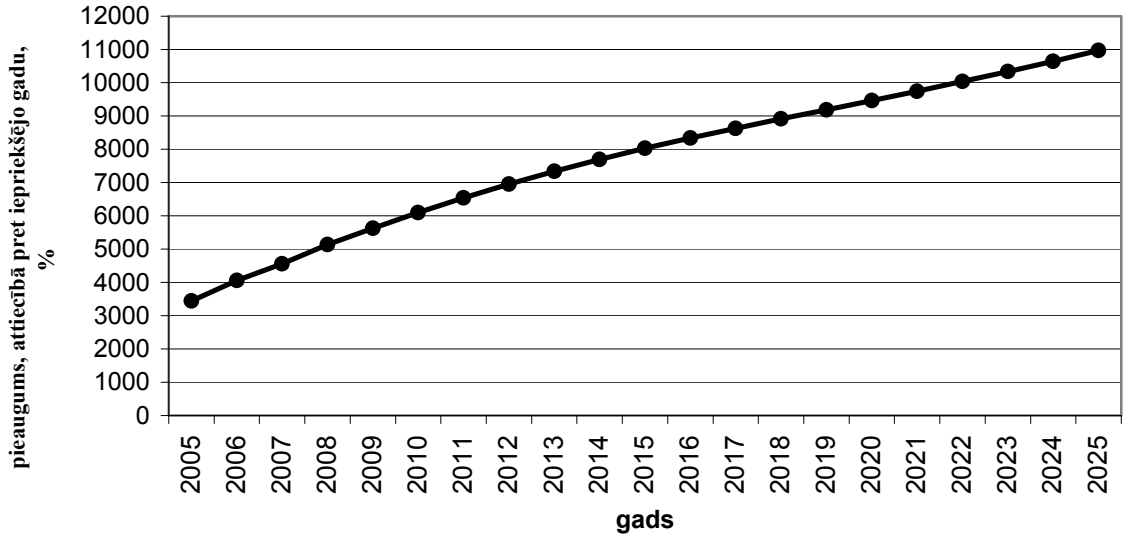

Attēls 20 ***Kombinētā prognoze ārvalstu ceļotāju skaitam 2005. -2025. gads, tūkst. personu (ekspertu vērtējums, papildināts ar ES iestāšanās īstermiņa efektu, ES prognozēm un izlīdzinošo modeli)***

21.attēlā parādītas vairākas alternatīvas prognozes:

1.Ekspertu vērtējums par otro periodu (2010.-2014.gads) nebija viendabīgs (10.tabula) – veidojās divas modas. Vienas grupas (gandrīz 40% ekspertu) vērtējums bija 3%, bet otras grupas (arī gandrīz 40% ekspertu) vērtējums ir 10-11%. Šis viedokļu sadalījums ņemts par pamatu optimistiskajam un pesimistiskajam scenārijam.

2. Veikta arī tāda prognoze, kura neņem vērā 2004. gada pieaugumu, bet tikai iepriekšējo gadu (1995.-2003.gads) dinamiku. Prognoze veidota ar Perla Rīda modeli, kas tiek pielietots tādos gadījumos, kad prognozējamā perioda beigās vērtības tuvinās piesātinājumam.

3. Salīdzināšanai attēlota arī tāda dinamika, kāda būtu, ja ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējā pieauguma temps būtu tāds pats, kā prognozēts vidēji pārējām Eiropas Savienības valstīm.

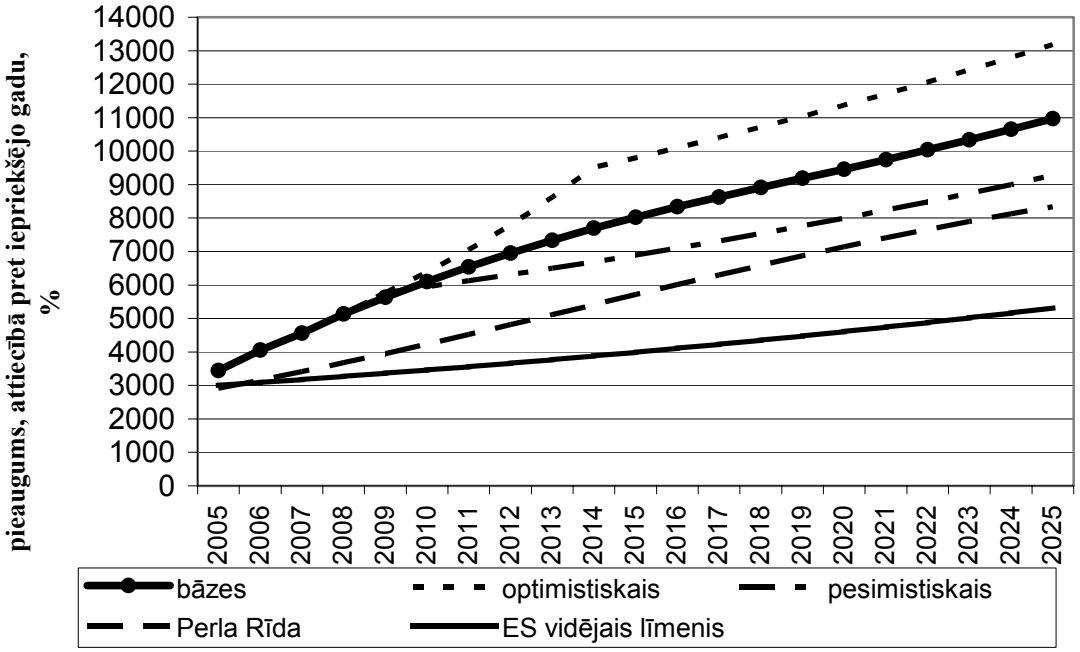

Attēls 21 ***Kombinētā prognoze ārvalstu ceļotāju skaitam 2005. -2025. gads, tūks t. personu (ekspertu vērtējums, papildināts ar ES iestāšanās efektu, ES prognozēm un izlīdzinošo modeli)***

2.3.1. Ilgtermiņa prognozes: ES tūrisma pieauguma analogs

Lielākā daļa aptaujāto ekspertu uzsvēra, ka ilgtermiņa Latvijas tūrisma nozares attīstībai un tūristu skaita pieaugumam būs tādas pašas tendences kā Eiropas Savienībā kopumā. Pasaules tūrisma organizācijas (PTO) izdotajā pētījumā „Tūrisma vīzijas 2020. Globālās prognozes un tirgus segmentu profili" tiek prognozēts, ka vidēji ilgtermiņa sagaidāms 3% tūristu pieaugums gadā.

patlaban tūrisma nozarē vērojama sīva konkurence ne tikai Eiropas iekšienē, bet arīdzan starp Eiropu un citiem kontinentiem. Arī tūrisma produktu piedāvājums kļūst aizvien kompleksāks un plašāks. PTO uzskata, ka, veidojot dažādas atraktīvus tūrisma piesaistes produktus, kā kultūras pasākumi, izklaides parki, veselības kopšanas iestādes, aktīvās atpūtas piedāvājumi, aizvien populārāks varētu kļūt īso („tuvu mājām") ceļojumu tūrisms.

PTO uzskata, ka tūrismu Eiropā tuvākajās divās desmitgadēs veicinās tādi faktori kā kopēja valūtas ieviešana, zemo cenu aviolīniju paplašināšanās, kā arī tūrisma nozares saliedētība Eiropas iekšienē.

Visi šie minētie faktori attiecas arī uz Latviju. Tā kā Latviju pasaulē neatšķir no Lietuvas un Igaunijas, tad pēdējā laikā aizvien populārākas kļūst tūrisma stratēģijas, kas veicina Baltijas valstu savstarpēju sadarbību un saliedētību šajā jomā. Turklāt Latvijā savu darbību ir jau sākušas zemo ceno aviokompānijas, piedāvājot tūristiem lētus lidojumu reisus un uz

kopējo Eiropas valūtu mums arī ilgi vairs nav jāgaida. Tā kā ilgtermiņa Latvijā tūrisma pieaugums ir sagaidāms tāds pat kā Eiropā, kas ir vidēji 3% gadā.

14.tabulā attēloti veikto prognožu rezultāti.

Tabula 14 ***Alternatīvie scenāriji kombinētai ārvalstu ceļotāju skaita prognozei 2005. -2025. gads, tūks t. personu (ekspertu vērtējums, papildināts ar ES iestāšanās efektu, ES prognozēm un izlīdzinošo modeli)***

Gads	**bāzes prognoze**	optimistiskais scenārijs	pesimistiskais scenārijs	tendence 1995-2003 pēc Perla-Rīda	pēc ES vidējā līmeņa
2005	**3439**			2916	2999
2006	**4058**			3159	3086
2007	**4562**			3413	3176
2008	**5136**			3678	3268
2009	**5629**			3952	3362
2010	**6098**	6385	5952	4234	3460
2011	**6541**	7055	6130	4523	3560
2012	**6954**	7796	6314	4818	3664
2013	**7338**	8615	6504	5116	3770
2014	**7694**	9519	6699	5415	3879
2015	**8025**	9805	6900	5714	3992
2016	**8334**	10099	7107	6011	4107
2017	**8627**	10402	7320	6305	4226
2018	**8909**	10714	7539	6592	4349
2019	**9186**	11036	7766	6873	4475
2020	**9461**	11367	7999	7145	4605
2021	**9745**	11708	8238	7407	4738
2022	**10037**	12059	8486	7659	4876
2023	**10339**	12421	8740	7899	5017
2024	**10649**	12793	9002	8127	5163
2025	**10968**	13177	9272	8342	5313

3. Secinājumi un priekšlikumi

Rezumējums par tūrisma attīstību pēdējā desmitgadē

Ārvalstu ceļotāju skaita attīstībā pēdējā desmitgadē var izdalīt četrus posmus:
1994.-1995.gads – straujš ceļotāju skaita samazinājums;
1996.-1997.gads – mērens ceļotāju skaita pieaugums;
1998-1999.gads - mērens ceļotāju skaita samazinājums;
2000-2004.gads - stabils ceļotāju skaita pieaugums

-1998.gada ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija atpūtas, ārstēšanās un sporta, kā arī draugu un radinieku apmeklējuma ceļotāju samazināšanās no Krievijas. Savukārt nākamajos trijos, četros gados Krievijas ekonomiskās krīzes sekas jūtamas visos Krievijas ceļotāju sektoros, izņemot tranzītu.
- 1999.gadā ārvalstu ceļotāju skaita samazinājuma galvenais iemesls bija tranzīta ceļotāju skaita samazināšanās no Lietuvas. Šajā gadā kritums bija vērojams arī gandrīz visās citās Lietuvas ieceļotāju grupās, taču, atšķirībā no Krievijas, tas bija viengadīgs.

- Netipiski ir 2000.gada rādītāji, kad "veco" Eiropas Savienības valstu ceļotāju skaits ievērojami kritās, savukārt ievērojamā apjomā šajā gadā pieauga Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaits, taču šo izmaiņu iemesli nav viennozīmīgi. Atklāts paliek jautājums par Lietuvas un Igaunijas ceļotāju skaita straujo izmaiņu daļēju sakritību, kurām nākamajā gadā seko tik pat straujas izmaiņas pretējā virzienā. Vai tādas sagadīšanās var notikt arī turpmāk? Ja šādas svārstības sakrīt pilnībā (kāpums un kritums), tad, balstoties uz pieredzi no 1999. līdz 2001. gadam, svārstības Igaunijas un Lietuvas dēļ var veidot gandrīz 20% no kopējā ārvalstu ceļotāju skaita.

- Pēdējos trīs gados (2000.-2003.) galveno ārvalstu ieceļotāju skaita pieaugumu veido galvenokārt Vācijas, Somijas un Zviedrijas atpūtas, ārstēšanās un sporta ceļotāji, bet tas izteiktākais samazinājums, kas bija (Somija, 2003.gads), galvenokārt veidojās no tranzīta ieceļotāju samazinājuma.

Tūrisma attīstības prognozes 2005-2025.gads

-2005-2009. gados vidējais ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums, balstoties uz ekspertu prognozēm, būs 14,7 %

- Ja pieņem, ka iestāšanās Eiropas Savienībā Latvijā tūrismu īstermiņā ietekmēs līdzīgi, kā Somiju, Portugāli un Spāniju, tad gaidāms ārvalstu tūristu skaita pieauguma tempa samazinājums apmēram par 5,6% visdrīzāk 2007.gadā

-Kombinētā prognoze paredz, ka 2009.gadā Latvijā ieradīsies 5,6 milj. ārvalstu ieceļotāju.

-2010-2014. gados vidējais ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums, balstoties uz ekspertu prognozēm, būs 7,9 %

- Kombinētā prognoze paredz, ka 2014.gadā Latvijā ieradīsies 6,7 - 9,5 milj. ārvalstu ieceļotāju.

-2015-2025. gados vidējais ārvalstu ceļotāju skaita ikgadējais pieaugums, balstoties uz ekspertu prognozēm, tuvosies pārējo Eiropas Savienības valstu vidējam līmenim.

- Kombinētā prognoze paredz, ka 2025.gadā Latvijā ieradīsies 9,3 – 13,2 milj. ārvalstu ieceļotāju

Prognožu interpretācija

- Prognozētās pārsvarā ir balstītas uz ekspertu sniegto novērtējumu, un ir spēkā ar nosacījumu, ka neiestājas ārkārtas apstākļi (krasa drošības vai ekonomiskās situācijas maiņa)

-Atsevišķos gados var būt ievērojamas nobīdes no rādītāju dinamikas rindas –piemēram, sakrītot Lietuvas un Igaunijas ieceļotāju divgadu svārstībām, kopējais ieceļotāju skaits var novirzīties no vidējā līdz pat 20%

-Precīzākai prognozei nepieciešama atsevišķu faktoru analīze

Turpmākie pētījumi

Lai uzlabotu tūrisma attīstības prognozes un stratēģisko politikas virzību, būtu vēlams turpināt izpēti šādos virzienos:

- lēto avioreisu ietekme uz tūrisma attīstību analoģiskās valstīs dažus gadus iepriekš;
- hokeja čempionāta ietekme tūrismu Latvijā;
- terora aktu ietekme uz tūrismu analoģiskās valstīs;
- tūrisma sociālo ietekmi Latvijā;
- ekonomisko ieguvumu reģionālā distribūcija;
- neskarto dabas retumu unikalitātes vērtību salīdzinājums ar infrastruktūras nodrošināto labklājību;
- specializācija atbilstoši noteiktām tūrisma tirgus nišām.

Priekšlikumi

Priekšlikumus, kas radušies darba izstrādes gaitā un ekspertu ierosinātās aktivitātes varētu iedalīt 5 grupās:

- infrastruktūras sakārtošana
- mārketinga pasākumi
- uz izpēti vērstās aktivitātes
- tūrisma uzņēmējdarbības atbalsts
- sociālā, ekonomiskā un politiskā situācijas uzlabošana valstī

Faktiski puse no aptaujātajiem ekspertiem uzsvēra nepieciešamību sakārtot un attīstīt tūrisma infrastruktūru, ar to saprotot nepieciešamo viesnīcu kapacitātes nodrošinājumu, ceļu sakārtošanu un uzturēšanu, sakaru nodrošināšanu.

Lielākā daļa ekspertu minēja pasākumus, kas saistīti ar mārketinga darbībām kā tūrisma nozares attīstības prioritāšu noteikšana, tūrisma produktu veidošana un attīstīšana, Latvijas tēla veidošana un popularizēšana pasaulē, tūrisma informācijas pieejamības nodrošināšana.

Savukārt, lai noteiktu tūrisma nozares prioritātes un tūrisma produktu grupas, kuras virzīt tirgū, eksperti iesaka veikt attiecīgus pētījumus, tai skaitā pētījumu par tūristu vajadzībām un apmierinātību par izveidotajiem tūrisma produktiem.

Tāpat eksperti minēja nepieciešamību pēc ar tūrismu saistītās uzņēmējdarbības atbalstu, lai uzņēmēji būtu ieinteresēti veidot un attīstīt savu uzņēmējdarbību tūrisma nozarē, investēt konferenču namu un naktsmītņu celšanā un labiekārtošanā, izklaides pasākumu organizēšanā.

Viens no tūrisma attīstības priekšnosacījumiem tomēr ir valsts sociālās drošības garantijas, ekonomiskā stabilitāte un iedzīvotāju labklājības līmenis, ko uzsvēra arī vairums ekspertu.

Izmantotās literatūras saraksts

1.Bērziņa I, Karnīte R. Tūrisms Latvijā: attīstība un perspektīvas, tūrisma satelītkonti. Rīga: BO SIA ĻZA EI", 2001.

2.Pārskats par tūrisma attīstību Latvijā 2003. – Rīga: Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, 2004

3.Vasermanis E., Šķiltere D., Krasts J. Prognozēšanas metodes. – Rīga: Latvijas Universitāte, 2002

4.Eurostat Yearbook 89/99. – Brussels, European Communities, 1999

5.Frechtling D. C. Practical Tourism Forecasting. – Oxford: Butterworth-Heinemann, 1996

6.Makridakis Spyros G., Wheelwright Steven C. Forecasting methods for management. – Canada: John Wiley & Sons, 1989

7.Patton, Michael Quinn. Qualitative research and evaluation methods 3rd ed. –California: Sage Publications, Inc, 2002

8.Smith, Stephen L.J. Tourism Analysis: A Handbook. 2nd ed. – England: Longman, 1995

9.Tourism and Economic Development, Western European Experiences 2nd ed. Edited by Allan M. Williams and Gareth Shaw – England: John Wiley & Sons, 1995.

10.Tourism 2020 Vision. – Spain: World Tourism Organization, 2001

11.Cals, J. El modelo turistico espanol. Estudios Tursiticos, vol 80. – Espana, 1983

12.Cavaco,C. *O turismo em Portugal, aspectos evolutivos e espacias*, - Lisabon, University of Lisabon, estudos de Geografia Humana e Regional., 1981

13.Pētersons K. Tūristi aiz durvīm, Diena, 13.novembris, 2004.

14.Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvaldes datubāze internetā http://data.csb.lv/pxweb2004/ Database/operstat/T%FBrisms/T%FBrisms.asp

15.The Finnish Tourist Board Data base: http://www.mek.fi/web/MekEng/publish.nsf/(pages)/TourismStatistics?OpenDocument